

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

**Ekonomická a finanční gramotnost u studentů středních
škol**

Bc. Radka Kuglerová

© 2023 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Radka Kuglerová

Ekonomika a management

Název práce

Ekonomická a finanční gramotnost studentů středních škol

Název anglicky

Economic and financial literacy of high school students

Cíle práce

Cílem práce je zhodnotit ekonomickou a finanční způsobilost studentů středních škol, zjistit jejich znalosti získané studiem na střední škole a schopnosti logického a racionálního chování v oblasti financí.

Metodika

Diplomová práce je rozdělena na dvě části. První část je teoretická, zahrnuje studium odborné literatury a definuje základní poznatky ekonomické a finanční gramotnosti. Druhá část se věnuje zkoumání úrovně této oblasti u studentů středních škol. Stěžejním bodem je získávání dat pomocí dotazníkového šetření a následné vyhodnocení. Dotazníkové šetření se týká studentů začínajících a končících ročníků vybraných středních škol.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

finanční gramotnost, hospodaření domácnosti, finance, inflace, úvěry, úspory, vzdělávání

Doporučené zdroje informací

BERTL, I. Kapitoly o finanční gramotnosti. Praha: TRITON, 2012. ISBN 978-80-7387-622-7.

KLÍNSKÝ, P. – MÜNCH, O. – CHROMÁ, D. Ekonomika – ekonomická a finanční gramotnost pro SŠ. Praha: EDUKO, 2021. ISBN 978-80-88057-89-5.

KOCIÁNOVÁ, H. *Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co vás neměl kdo naučit.* Olomouc: ANAG, 2012. ISBN 978-80-7263-767-6.

SYROVÝ, P. – TYL, T. *Osobní finance : řízení financí pro každého.* Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-271-2886-0.

ŠKVÁRA, M. *Finanční gramotnost.* Praha: M. Škvára, 2011. ISBN 978-80-904823-0-2.

VYBÍHAL, V. a kol. *Slabikář finanční gramotnosti.* Praha: COFET, 2011. ISBN 978-80-904396-1-0.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 ZS – PEF

Vedoucí práce

prof. Ing. Jaroslav Homolka, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 16. 6. 2022

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 2. 11. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 12. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Ekonomická a finanční gramotnost u studentů středních škol" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala prof. Ing. Jaroslavu Homolkovi, CSc. za cenné rady, odborný dohled a čas, který mé diplomové práci věnoval. Také bych ráda poděkovala celé mé rodině, která mi byla oporou během psaní této diplomové práce.

Ekonomická a finanční gramotnost u studentů středních škol

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá ekonomickou a finanční gramotností u studentů středních škol. Teoretická část definuje základní poznatky v oblasti ekonomické a finanční gramotnosti, která převážně zahrnuje peněžní, cenovou a rozpočtovou gramotnost, ale také i gramotnost informační a právní. Dále se zabývá ekonomickým a finančním vzděláváním a podpůrnými programy, které zefektivňují výuku a přinášejí široký pohled na finanční gramotnost. Zásadní je dotazníkové šetření, které je obsahem praktické části této diplomové práce. Jeho cílem je zjištění úrovně znalostí v ekonomické oblasti a oblasti financí mezi studenty prvního a čtvrtého ročníku středních škol. Vyhodnocení dotazníkového šetření doplňuje testování statistické hypotézy, při které nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi studenty sledovaných ročníků. V závěru práce je uvedeno doporučení pro zlepšení kvality výuky v oblasti finanční gramotnosti na středních školách.

Klíčová slova: finanční gramotnost, hospodaření domácnosti, finance, inflace, úvěry, úspory, vzdělávání

Economics and financial literacy of high school students

Abstract

The diploma thesis deals with economic and financial literacy among secondary school students. The theoretical part defines basic knowledge in the field of economic and financial literacy, which mainly includes monetary, price and budget literacy, but also informational and legal literacy. It also deals with economic and financial education and support programs that make teaching more efficient and bring a comprehensive view of financial literacy. The questionnaire survey, which is the content of the practical part of this diploma thesis, is essential. Its goal is to determine the level of knowledge of secondary school students in the field of economics and finance among first- and fourth-year students. The evaluation of the questionnaire survey complements the testing of the statistical hypothesis, in which no statistically significant difference was found between the students of the monitored grades. At the end of the thesis, there is a recommendation for improving the quality of teaching in the area of financial literacy in secondary schools.

Keywords: financial literacy, inflation, loans, savings, education

Obsah

1 Úvod	10
2 Cíl práce a metodika.....	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika	11
3 Teoretická východiska.....	13
3.1 Finanční gramotnost	13
3.1.1 Peněžní gramotnost	14
3.1.1.1 Peníze	14
3.1.1.2 Česká národní banka	15
3.1.1.3 Bankovní a nebankovní sektor	17
3.1.1.4 Úvěry	20
3.1.2 Cenová gramotnost.....	24
3.1.2.1 Nezaměstnanost.....	27
3.1.2.2 Daňový systém	28
3.1.3 Rozpočtová gramotnost.....	30
3.1.3.1 Mzdy a platy.....	31
3.1.3.2 Pojištění.....	34
3.1.3.3 Spoření	35
3.1.3.4 Důchodový systém	36
3.1.4 Ostatní okruhy finanční gramotnosti	39
3.2 Finanční vzdělávání	42
3.2.1 Národní strategie finančního vzdělávání	42
3.2.2 Standard finanční gramotnosti.....	44
3.2.3 Projekty finanční gramotnosti	47
4 Vlastní práce.....	48
4.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření.....	48
4.1.1 Základní informace.....	48
4.1.2 Finanční situace a hospodaření.....	52
4.1.3 Znalosti	59
4.2 Ověření hypotézy	69
5 Výsledky a diskuse.....	71
6 Závěr	75

7	Seznam použitých zdrojů	76
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratek	79
8.1	Seznam obrázků.....	79
8.2	Seznam tabulek.....	79
8.3	Seznam grafů	79
8.4	Seznam použitých zkratek	81
	Přílohy	82

1 Úvod

Více než polovina obyvatel České republiky přiznává nedostatečný rozhled v oblasti financí, který je dán především získanými znalostmi v rámci rodiny a studia. Povědomí o financích a získání základních poznatků v dětství o chování finančně gramotného člověka je klíčové pro finanční zdraví občanů v dospělosti. Finanční gramotnost je prvkem prevence předlužení a také nástrojem pro aktivní politiku zaměstnanosti, která ročně může ušetřit několik milionů z výdajů našeho státu. Je proto nezbytné investovat do vzdělání finanční gramotnosti, jak do vzdělávání na základních, středních a vysokých školách či dětských domovech, ale také investovat do vzdělávání pedagogů, zaměstnanců veřejného sektoru, a naopak také podporovat ve vzdělávání nezaměstnané občany. Česká republika má již zavedené fungující povinné finanční vzdělávání na základních a středních školách, Ministerstvo financí také často na podporu finančního vzdělávání dětí a dospělých vyhláší řadu významných akcí pro zkvalitnění vzdělávání.

Finanční vzdělávání dostává stále více pozornosti, bohužel je také stále aktuální zneužívání finanční gramotnosti a jejího vzdělávání k získávání důvěry občanů různými zprostředkovateli půjček a pojistek. V dlouhodobém pohledu celková zadluženost domácností stále roste a dopady vysoké inflace vedou k dalšímu růstu zadluženosti. Tato skutečnost vede ke zhoršování ekonomické situace a je proto důležité nepodceňovat vzdělávání v oblasti financí v celém širokém okruhu ekonomické a finanční gramotnosti.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zhodnotit ekonomickou a finanční způsobilost studentů středních škol, zjistit jejich znalosti získané studiem na střední škole a schopnosti logického a racionálního chování v oblasti financí. Stěžejním bodem je získání dat pomocí dotazníkového šetření a jeho vyhodnocení, které se týká studentů začínajících a končících ročníků.

2.2 Metodika

Diplomovou práci rozdělují na dvě části. První část bude teoretická a bude zahrnovat studium odborné literatury a definovat základní poznatky ekonomické a finanční gramotnosti. Druhá část se bude věnovat zkoumání úrovně této oblasti u studentů středních škol, použitím jednou ze základních empirických metod a to dotazováním. Formou dotazníkového šetření budou získány primární data od studentů prvních a čtvrtých ročníků vybraných třech středních škol v Ústeckém kraji s odlišným studijním oborem. Jedná se o obory Strojírenství, Ekonomické lyceum a Sociální péče. Cílem dotazníkového šetření bude srovnání studentů prvních a čtvrtých ročníků a jejich znalostí v oblasti ekonomické a finanční gramotnosti. Dotazník bude obsahovat celkem 22 otázek, které budou tvořeny ze tří oblastí – základní informace, finanční situace a hospodaření, znalosti. Převládat budou uzavřené otázky, konkrétně 20, dále 1 polouzavřená a 1 uzavřená. Nejprve dotazník projde kontrolou rodinných příslušníků, včetně studenta střední školy, aby se vyloučily případné chyby a nesrovnalosti. Dotazník bude studentům poskytnut osobně v ostatních vyučovacích hodinách, jehož výhodou je rychlost a stoprocentní návratnost (Chráška, 2016, s. 169). Vyhodnocení dotazníků bude provedeno za pomoci MS Excel s doplněním o popisné charakteristiky statistických metod. Vytvořené grafy budou zjednodušovat vizualizaci datového uspořádání. Praktická část diplomové práce bude také obsahovat statistické ověření vytvořené hypotézy, která bude ověřovat úroveň znalostí studentů prvních a čtvrtých ročníků v oblasti ekonomické a finanční gramotnosti. Nejprve proběhne testování normality rozdělení dat pomocí Shapirova – Wilkova testu, který bude proveden v softwaru Statistica. Nulová hypotéza představuje normální rozdělení dat, kdežto

alternativní hypotéza tvrdí opak, tedy že data nejsou normálně rozdělená. Pokud hodnota W je menší než $W_{1-\alpha}$, zamítá se hypotéza o normalitě výběru. Pokud je W rovno 1, jde o dokonalou shodu a přijímáme nulovou hypotézu. Pokud je hodnota W značně nižší než 1, nulovou hypotézu zamítáme (Kába, Svatošová, 2012, s. 77).

Po vytvoření hypotézy proběhne její testování dvouvýběrovým t-testem pro nezávislé vzorky, který se nejčastěji používá právě v těchto typických situacích, porovnáváme-li dosažené výkony dvou skupin. Ověřujeme hypotézu H_0 , kdy její stav vyjadřuje rovnost, proti alternativní hypotéze H_1 , která představuje porušení rovnosti. Platnost H_0 má testové kritérium o $f = m + n - 2$ stupních volnosti. Platnost shodnosti rozptylů je ověřeno F-testem, kde je nulová hypotéza ve tvaru $\sigma_1^2 = \sigma_2^2$. Testové kritérium dvouvýběrového t-testu je následující (Kába, Svatošová, 2012, s. 61):

$$t = \frac{x - y}{s \sqrt{\frac{1}{m} + \frac{1}{n}}}, \quad (1)$$

kde:

x, y ... průměrné hodnoty

m, n ... počet pozorování

s ... průměrná směrodatná odchylka, kterou získáme vztahem:

$$s = \sqrt{\frac{1}{n + m + 1} [(m - 1)s_1^2 + (n - 1)s_2^2]}, \quad (2)$$

kde:

s_1^2, s_2^2 ... jsou nestranné výběrové odhady rozptylů.

3 Teoretická východiska

Tato část diplomové práce je vytvořena na základě studia odborné literatury a jejím záměrem je seznámení s ekonomickou a finanční gramotností a finančním vzděláváním především na středních školách.

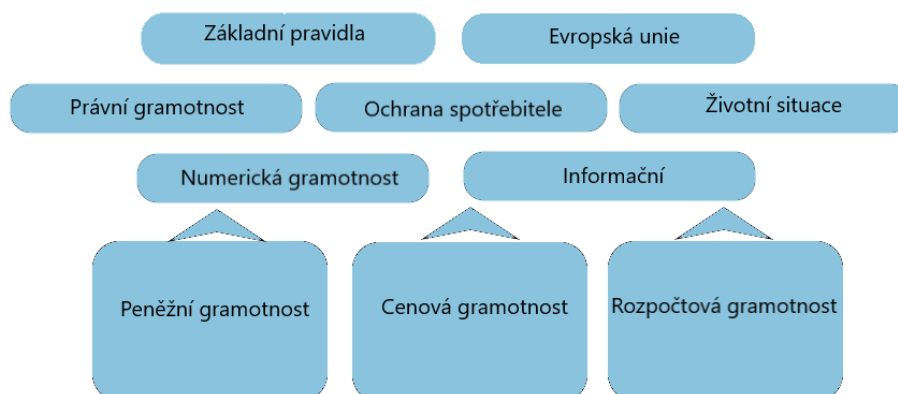
3.1 Finanční gramotnost

Finanční gramotnost můžeme definovat jako soubor určitých kompetencí uplatňovaných ve všedním životě, které jsou nezbytnou a důležitou součástí finančního trhu. Je to schopnost číst, rozebírat a vést určité finanční podmínky, orientovat se mezi finančními záležitostmi. Pod tuto definici spadá také schopnost plánování budoucnosti týkající se zabezpečení, schopnost reagovat na životní události, včetně obvyklých změn stavu ekonomiky. Ovládnutí těchto schopností má za následek materiální zajištění (Bertl, 2012, s. 9).

Podle Národní strategie finančního vzdělávání zpracované Ministerstvem financí zní definice takto: „*Finanční gramotnost je souhrn znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování.*“ (MFČR, Ministerstvo financí České republiky. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0* [online]. (PDF). [cit. z 20.6.2022]. Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2020_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0.pdf).

Pro získání celkového přehledu o finanční gramotnosti, je potřeba projít třemi základními kapitolami a sedmi doplňujícími. Hlavní směry finanční gramotnosti jsou peněžní, cenová a rozpočtová gramotnost a mezi doplňující patří gramotnost numerická, informační a právní, ale také sem můžeme zahrnout ochranu spotřebitele, životní situace, základní pravidla investování a také znalosti o Evropské unii. Základní schéma finanční gramotnosti obsahuje obrázek 1 (Škvára, 2016, s. 9). Vzdělávání v této oblasti napomáhá proti zadlužení a vede jedince k zabezpečení do budoucna, kdy je myšleno i na stáří (Hesová, Zelendová, 2011, s. 6).

Obrázek 1 Základní schéma finanční gramotnosti

Zdroj: Škvára (2016), vlastní zpracování

3.1.1 Peněžní gramotnost

Peněžní gramotnost se zabývá penězi a jejich funkcí, tím, kdo je vydává a kdo řídí český finanční trh, jak v ekonomice obíhají různé peněžní agregáty. Dozvíme se něco o měnovém systému zlatý standard a také kde a jak můžeme získat virtuální měnu Bitcoin.

3.1.1.1 Peníze

V tomto směru finanční gramotnosti se ohlédneme do typů účtu a nástrojů platebního styku. Nejvýznamnějším nástrojem samo o sobě jsou **peníze**. Každý si pod slovem peníze představíme něco jiného. Někdo hotovost ve formě bankovek a mincí, někdo také jako celkové bohatství či majetek. V tržním hospodářství jsou peníze pro směnu klíčové, taktéž důležité při vývoji dělby práce a nepřímé směny. Funkce peněz je rozdělena do třech základních funkcí (Škvára, 2016, s. 11):

- **prostředek směny** – pro platby za zboží a služby
- **uchovatel jednoty** – držitel peněz může oddálit období, kdy je přijme (s ohledem na růst cen)
- **zúčtovací jednotka** – peníze představují hodnotu zboží či služby.

Peníze můžeme rozdělit na dva druhy, a to na *oběživo* (mince a bankovky) a *depozita* (bezhotovostní a bankovní peníze). Peníze mohou mít různé formy, mohou to být *komoditní peníze* (zboží, které lze směnit), pak novější *papírové peníze* a již zmíněné *bankovní a bezhotovostní peníze*. Důležité je také zmínit, že na peníze v hotovosti uchovávané v domácnostech nepodléhá žádný úrok, a tudíž ztrácejí svoji hodnotu. Co si koupíme za sto tisíc korun nyní, si za 5 let už nekoupíme, není to tedy vhodná forma úschovy peněz (Škvára, 2016, s. 11).

3.1.1.2 Česká národní banka

V České republice vydává peníze jen jeden centrální orgán, jako tomu bývá u většiny zemí, a tím je **Česká národní banka**. Je hlavní centrální bankou pro Českou republiku a provozuje dohled nad finančním trhem – vydává tedy bankovky a mince, řídí platební styky, zúčtování bank a peněžní oběh. Množství peněz v ekonomice řídí především za pomoci úrokové sazby, která se označuje jako **dvoutýdenní repo sazba** (Lipovská, 2017, s.124). Kontroluje kapitálové trhy, penzijní připojištění, pojišťovnictví, dále také instituce s elektronickými penězi a též provozuje devizový dohled. Z pohledu centrální banky poskytuje služby pro stát i veřejný sektor, poskytuje vedení účtů finančním a celním úřadům, úřadům práce, státním fondům i České správě sociálního zabezpečení, z důvodu napojení těchto orgánů a organizací na státní rozpočet. Činnost České národní banky funguje v souladu s právními předpisy, zasahovat do těchto činností lze výhradně jen na základě zákonů (Škvára, 2016, s. 12). Pro udržitelnost hospodářského růstu je předpoklad docílení a udržení cenové stability, a právě to je hlavním cílem České národní banky. Jejím nejdůležitějším řídicím orgánem se nazývá bankovní rada, do které jsou jmenováni členové na období šesti let prezidentem České republiky. Bankovní radu skládá guvernér ČNB (Aleš Michl), dva viceguvernéři ČNB a další členové, celkem je složena ze 7 členů (Lipovská, 2017, s. 122).

V ekonomice obíhají určité druhy peněžních prostředků, které se nazývají **měnové agregáty**. Je pro ně charakteristický specifický stupeň likvidity (schopnosti podniku přeměnit majetek na finanční prostředky s co nejnižšími náklady z důvodu úhrady závazků). Rozdělujeme je podle likvidnosti zahrnutých aktiv rezidentů České republiky,

tedy takových daňových poplatníků, kteří jsou na pozici u měnových finančních institucí v České republice. Dělíme je na tři typy (Škvára, 2016, s. 14):

- **úzký agregát M1** – do tohoto typu řadíme oběživo – mince a bankovky, ale také zůstatky, které na oběživo lze pohotově převést. Může se jednat i o bezhotovostní platby
- **střední agregát M2** – v této skupině je obsaženo vše z úzkého agregátu, a kromě toho také vklady, které mají splatnost do dvou let a vklady s tří měsíční výpovědní lhůtou
- **široký agregát M3** – široké peníze zahrnují vše ze středního agregátu, a navíc obchodovatelné nástroje, které jsou emitované sektorem měnových finančních organizací. Patří sem zejména akcie a podílové listy fondů, týkajících se peněžního trhu nebo také repo operace.

Pravidlo v měnovém systému **zlatý standard** znamená, že ekonomickým měřítkem je zde zlato a zúčtovací jednotka se odvozuje od jeho ceny. Rozumíme mu jako principu krytí vydané měny. Měna je tvořena raženými zlatými mincemi, které mají množství zlata jasně nadefinované, nebo bankovkami, které se musí splatit zlatem. Další měnou kromě peněz a zlata je měna budoucnosti – **virtuální měna**. Neznámější takovou měnou je Bitcoin, můžeme se setkat také se zkratkou BTC. Česká národní banka tuto měnu neuznává jako finanční prostředek, protože chybí celková nadřazená kontrola, aby měnu regulovala. Bitcoin je veden jako nehmotný movitý majetek. Jeho hodnota je vyjádřena digitálně. A jak můžeme Bitcoiny získat? Existují dvě možnosti (Škvára, 2016, s. 17):

- **těžba** – je potřeba speciální hardware, díky kterému se složitými procesy těží Bitcoin. Těží se v tzv. poolu, kde se těží s ostatními nebo může těžít jedinec sám, ale je to velmi obtížné.
- **nákup** – Bitcoiny jsou pro prodej k dispozici skrz síť Bitcoinmatů nebo se dají pořídit na vybraných prodejních místech, například v prodejnách GECO, který je zaměřen na tabák a tisk.

3.1.1.3 Bankovní a nebankovní sektor

V České republice je **bankovní sektor** tvořen centrální bankou a ostatními komerčními bankami a je členem evropského bankovního trhu. Řada bank českého trhu působí v ostatních zemích. Nejvýznamnějším distribučním kanálem pro banky je internetové bankovníctví, které v posledních letech zažilo velmi dynamický rozvoj. Nejen, že elektronické bankovníctví lépe rozvíjí obchody s cizími zeměmi a můžeme také díky tomu používat při rutinních záležitostech pouze bankomaty bez nutnosti návštěvy bankovní instituce, díky rozvoji internetového bankovníctví mohou banky nabízet jejich produkty v on-line formě (Škvára, 2016, s. 25).

Banka nesmí provozovat jiné činnosti, než které jsou v udělené licenci povoleny. Dle zákona o bankách (Zákon č.21/1992 Sb., o bankách), banka poskytuje tyto vybrané činnosti (Škvára, 2016, s. 26):

- příjem vkladů od veřejnosti, které jsou závazkem vůči vkladateli na jeho výplatu
- poskytování úvěrů v různé formě poskytnutých peněžních prostředcích
- investice do cenných papírů vlastním účtem
- vydávání a správa platebních prostředků
- finanční pronájmy
- poskytování záruky
- činnosti směnářenské
- poskytování služeb investičních dle právních předpisů a další.

I banka je obchodní společnost, jejíž cílem je zisk a postavení na trhu. Její finanční situace vypovídá o úspěšnosti podnikání a je povinností banky, poskytnout tyto informace akcionářům, vkladatelům, věřitelům a dalším orgánům. Banky dělíme podle vlastnických struktur a podle zaměření činnosti dané banky (Škvára, 2016, s. 27):

a. dle vlastnické struktury:

- **banky státní** (státem vlastněné nebo s významným podílem)
- **banky družstevní** (princip podílového vlastnictví)
- **banky soukromé** (akciové společnosti)

b. dle zaměření činnosti:

- **banky univerzální** – banky se zabývají všemi druhy bankovní činnosti, nezaměřují se speciálně na vybrané činnosti
- **banky specializované** – patří sem stavební spořitelna, hypoteční i investiční banka, depozitní banka a záruční banka
- **banky komerční** – přijímají vklady, poskytují úvěry, vyřizují platební styky a zabývají se cenným papířům.

Mimo bankovního sektoru se můžeme setkat i s **nebankovními institucemi**. Tyto instituce se zabývají leasingem anebo to jsou takové společnosti, které provozují splátkové prodeje. Jsou to nebankovní instituce proto, protože nemají například bankovní licenci na poskytování úvěrů. Jsou využívány hlavně klienty, kteří neuspěli v bance se svou žádostí o úvěr – nebankovní instituce totiž nezkontrolují klientovu platební minulost a nepotřebují doklady o příjmech, za to ale úrok zde bývá daleko vyšší a mohou se objevit další nečekané nevýhody. Může nastat situace, kdy společnost upadá nebo z důvodů neseříznosti společnosti můžou být některé informace zamlčeny. Je nutné vždy důkladně, ještě před podpisem, číst úvěrové smlouvy (Škvára, 2016, s. 31).

Banky v České republice vydávají ve většině případů karty debetní s licenci Visa nebo MasterCard a nebankovní instituce vydávají karty kreditní nebo věrnostní. Platební karta je platební prostředek, který se používá k výběrům hotovosti z určených bankomatů dané instituce a díky elektronické formě můžeme platební kartou platit jak u obchodníků, tak ji využívat k platbám přes internet. Ke každé kartě náleží PIN kód, což je čtyřmístné číslo, které chrání přístup k penězům při ztrátě nebo odcizení platební karty. Když nastane jedna z těchto událostí, je nutné navíc kartu zablokovat. Rozdělujeme je podle následujících kritérií (Škvára, 2016, s. 48):

a. dle způsobu zúčtování

- debetní karty – možnost čerpání finančních prostředků jen do výše svého zůstatku, debetní karta nemůže čerpat do záporných hodnot

- kreditní karty – čerpání úvěru, který může sloužit jak k placení kvůli nedostatku hotovosti, tak jako půjčka splácená jednou měsíčně
- charge karty – bankovní instituce vystaví klientovi měsíční vyúčtování všech jeho transakcí, které musí být splaceno v řádném termínu – pak není účtován úrok
- nákupní karty úvěrové – fungují na stejném principu jako kreditní karty, avšak u nebankovních institucí
- předplatní karty – často využívané jako věrnostní karty, jsou to karty s omezenými financemi a lze jejich částku snižovat postupně

b. dle způsobu provedení

- Elektronické karty – používají se pro výběry z bankomatů nebo pro platby přes platební terminál. Tyto karty nemají vystouplé reliéfní písmo a v ČR jsou velmi rozšířené.
- Embosované karty – oproti kartám elektronickým tyto karty mají tzv. embossing, což jsou vystouplé údaje na kartě. Jsou více akceptovatelné u obchodníku než elektronické karty.

c. dle technologie

- Čip – díky čipu můžeme provádět platby tzv. offline, bez potřeby ověření. Umožňuje vysoké zabezpečení a je v něm uložen PIN kód.
- Magnetický proužek – zde jsou uloženy údaje o držiteli karty a o samotné kartě. Není chráněn tak velkým zabezpečením.
- Hybridní karty – tyto karty obsahují oboje výše zmíněné – čip i magnetický proužek.

3.1.1.4 Úvěry

Úvěr může být prozatímní postoupení nějakého zboží nebo se s ním nejčasněji setkáme ve formě půjčky finančních prostředků, kdy je dlužník ochoten zaplatit daný úrok během trvání půjčky nebo po její splatnosti (Škvára, 2016, s. 35). Z počátku této kapitoly je nutné vymezit si několik pojmů (Bertl, 2012, s. 29):

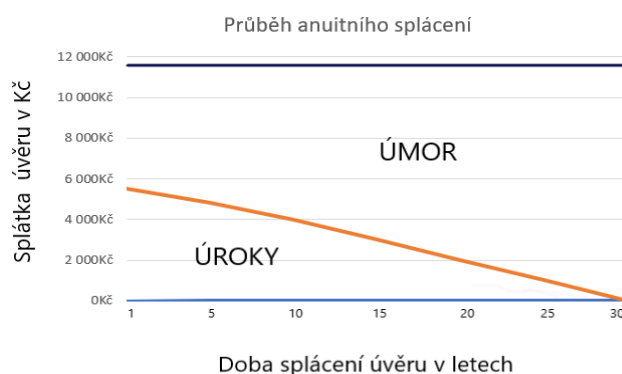
- úrok – můžeme definovat jako cenu peněz
- p.a. – per annum, neboli roční úroková sazba, na kterou nemají vliv žádné další poplatky
- RPSN – tuto zkratka tvoří roční procentní sazba nákladů a je to roční úroková sazba, avšak s dalšími poplatky.

Úvěry rozdělujeme na několik druhů (Škvára, 2016, s. 36):

- **dle subjektu**
 - z hlediska dlužníka – obecní, mezivládní či mezibankovní
 - z hlediska věřitele – poskytnutí úvěru
- **dle objektu**
 - účelové – kontokorent, spotřebitelský úvěr a platební úvěrová karta
 - neúčelové – úvěry podnikatelské
- **dle zajištění**
 - zajištěné – ručení formou bytu nebo domu, či třetí osobou
 - nezajištěné – bez ručení
- **dle doby splatnosti**
 - krátkodobé – splatné do jednoho roku
 - střednědobé – splatné do čtyř let
 - dlouhodobé – nad čtyři roky a výš
- **dle měny**
 - korunové
 - úvěry v cizí měně

Nesmíme opomenout **revolvingový úvěr**, který má každé období sjednanou určitou výši limitu, která je připravena k čerpání. Z angličtiny se dá přeložit jako opakující se, takže při jeho správném splácení se výše limitu opakuje. **Spotřebitelský úvěr** můžeme čerpat jednorázově nebo postupně. Výhoda spotřebitelského úvěru je, že ihned uspokojuje potřeby jedince bez nutnosti spoření, ale musíme vždy myslet na to, abychom byli schopni úvěr do budoucna dále splácet a zhodnotit veškerá pro a proti. Pokud je úvěr příliš vysoký, je potřeba něčím ručit nebo zřídit ručitele. Spotřebitelský úvěr si lze sjednat u bankovních i nebankovních institucí a existují dva typy úvěru – účelový a neúčelový typ. Je vždy lepší sjednat účelový typ, protože je lepší než typ neúčelový. Ale existují případy, kdy je neúčelový typ úvěru nutný. Nelze si spotřebitelský úvěr sjednat k podnikatelské činnosti, ale nejčastěji je použit na vybavení domácností, rekonstrukci nemovitosti, na splácení závazků nebo ke koupi automobilu. Výše úroku záleží na několika faktorech. Hraje roli výše úvěru, délka splatnosti úvěru a stav ekonomiky. Aktuálně je spodní hranice okolo 5 % p. a. (Škvára, 2016, s. 36). Co se týče **hypotečního úvěru**, je to druh úvěru spotřebitelského, avšak je dlouhodobý a zajištěný k nemovitosti zástavním právem. Hypoteční úvěr si lze sjednat na koupi bytu nebo domu, koupi stavebního pozemku nebo k přestavbě a rekonstrukci. Také je možnost pro refinancování dřívějších úvěrů. Žadatel o úvěr musí být plnoletý, svéprávný a mající trvalý pobyt v ČR. Hypoteční úvěr se splácí formou anuitního splácení, které se skládá ze splátky úroků a splátky jistiny. Tento poměr se po dobu úvěru mění, ale klient po dobu fixace úroku klient platí stále stejnou částku (Klínský, Münch, Chromá, 2021, s. 117). Ze začátku je mezi úrokem a splátkou jistiny vyšší poměr, který se ke konci úvěru snižuje (Bertl, 2012, s. 69). Průběh anuitního splácení úvěru je znázorněn v grafu č. 1:

Graf 1 Průběh anuitního splácení

Zdroj: Bertl (2012), vlastní zpracování

Abychom získali obvyklou cenu nemovitosti, je potřeba nemovitost ocenit z hlediska stavu a velikosti nemovitosti, polohy nemovitosti a např. dle vybavení či nějakých mimořádných událostí. Je to cena, kterou můžeme dosáhnout při prodeji. Ocenění nemovitosti vytváří odhadce, podle již existujícího seznamu banky. Doba fixace úroku je nastavena na 1 rok, 3 roky nebo 5 let. Po tomto období je s klientem zafixován další časový horizont a zároveň má klient možnost splatit úvěr mimořádnou částkou bez poplatků. Klient má právo každý rok splatit úvěr až do 25 % jeho výše. Úvěr si lze i pojistit, zejména při složitých nečekaných situacích je díky pojištění zajištěno splácení (Škvára, M., 2016, s. 39).

Další možností sjednání úvěru je využití úvěru ze stavebního spoření při splnění uvedených podmínek s pevnou úrokovou sazbou, která nebývá mnohdy tak vysoká. Díky založenému spoření je možné institucemi získat tři druhy úvěrů (Škvára, 2016, s. 42):

- **úvěr ze stavebního spoření** – výhradně pro účastníky stavebního spoření, nárok vzniká pouze při naspoření určité částky
- **úvěr překlenovací** – je poskytován pro klienty, kteří nemají splněné podmínky pro účasti na stavební spoření, překlenovací úvěr nebývá často tak výhodný jako úvěr ze stavebního spoření
- **úvěr komerční** – tento úvěr nabízí stavební spořitelna pro klienty, kteří se neúčastní žádného stavebního spoření a vztahuje se na něj pravidlo, že tento typ úvěru nesmí nijak omezit úvěry pro klienty účastnící se stavebního spoření.

U **kontokorentu** též využíváme peníze banky. Je do jisté míry formou kreditní karty, pokud se vyčerpají finanční prostředky na běžném účtu, je možné finanční prostředky čerpat dál do tzv. mínusu, které jsou ale omezeny na konkrétní částku. Je ale nutné počítat s faktem, že tyto peníze jsou ihned úročeny. Splátky mohou probíhat kdykoli, ale ve většině případů musí být jednou ročně tento účet alespoň na 24 hodin dorovnán pro jeho další využívání. Pokud je kontokorent využíván ve stavu dlouhodobého splácení, je zcela nevýhodný (Kociánová H., 2012 str. 27).

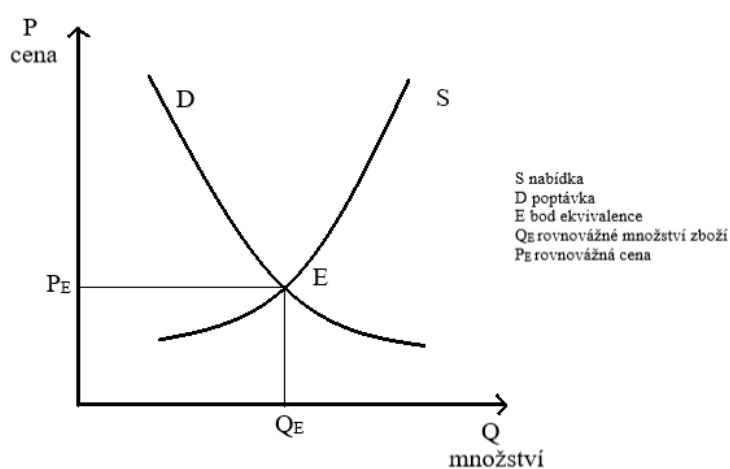
Mezi další poskytované služby řadíme **leasing**. Leasing můžeme vysvětlit jako určitou formou pronájmu, která je opatřena leasingovou smlouvou. Ta uvádí, že leasingová společnost pronajme nájemci za úplatu vybraný předmět. Pokud nastane situace, že leasing není pravidelně splácen, leasingová společnost může brát tuto skutečnost jako krádež (Bertl I., 2012, str. 56). Známe tři hlavní účely leasingu, které mají specifické podmínky (Škvára M., 2016, str. 43):

- **operativní leasing** – bez přenosu rizik a užitků daného předmětu, není možné jeho převedení do osobního vlastnictví, jedná se o pronájem dlouhodobý
- **finanční leasing** – rizika a užitky, které se vztahují na pronajímaný předmět lze převést na nájemce a předmět je po skončení leasingu možné převést do vlastnictví zákazníka. Cena bývá zpravidla levnější než u hotovostního prodeje. Díky havarijnímu pojištění, které společnosti zařizují, jsou kryté nepředvídané situace jako je poškození při nehodě nebo odcizení, a navíc mohou mít sazby nižší než u jeho sjednávání zvlášť
- **zpětný leasing** – dodavatelem předmětu je nájemce, který čelí riziku a na konci je na něj předmět leasingu převeden zpět.

3.1.2 Cenová gramotnost

Cena je odvozena od prodávajících a kupujících při snaze co nejefektivnějšího nákupu – kvalita, servis, rychlost dodávky. Jelikož se cíle prodávajícího a kupujícího rozporují, je třeba mít mezi nimi rovnováhu. Střetnutím nabídky a poptávky vzniká bod, který se nazývá bod tržní rovnováhy (Klínský, Münch, Chromá, 2021, s. 7). Tržní rovnováha je znázorněna v grafu č. 2:

Graf 2 Tržní rovnováha

Zdroj: Klínský, Münch, Chromá (2021), vlastní zpracování

Obecně platí, že čím vyšší cena, tím menší množství výrobků. Ale nejen cena ovlivňuje poptávku, je zde řada faktorů např. módní trendy, dostupnost zboží, výše příjmů nebo také rozdílné klima. Cenu ovlivňují různé slevy, sleva při využití kuponů, sezónní slevy, množstevní slevy nebo odměny pro stávající zákazníky. Cena se stanovuje u nových výrobků skimmingem, tzn. kde není konkurence a zákazník se s tím dosud nesetkal. Cena je nastavená vysoká a předpokládá se její snižování. U nových výrobků především pro výrobce, je pronikání na trh často s nízkou cenou. U ostatních výrobků se cena stanovuje tak, aby cenová změna měla vliv na ostatní skupiny nebo je zde využít psychologický postoj (umělé slevy, ceny bez DPH) (Škvára M., 2016, str. 69).

V rámci cenové gramotnosti je důležité znát základní makroekonomické ukazatele v národním hospodářství, orientovat se v daňovém systému a cenových mechanismech. Národní hospodářství a jeho chování zkoumá makroekonomie. Hospodářská politika má několik cílů:

- nízká míra inflace a nezaměstnanosti
- vyrovnanost platební bilance
- úroveň a vysoké tempo růstu produktu.

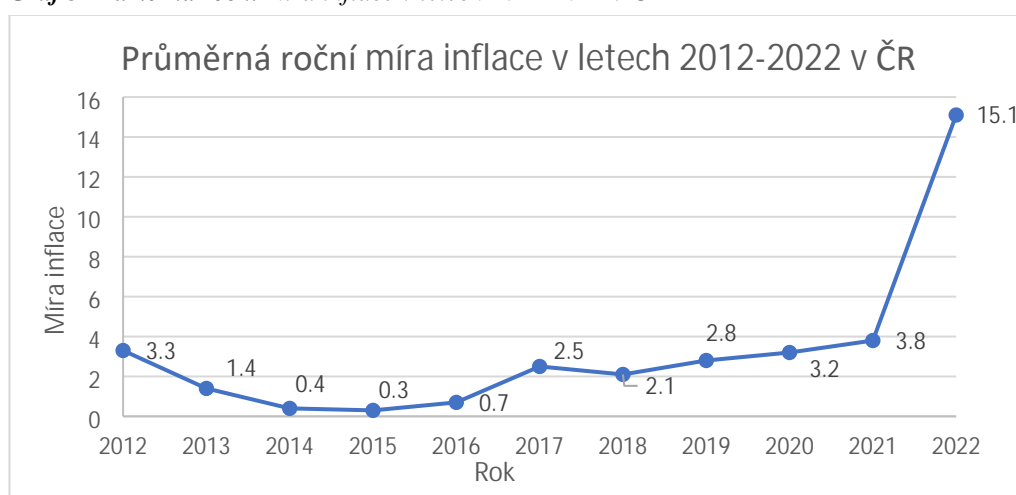
V ekonomice existuje místo, kde nastává směna statků a peněz. Toto místo nazýváme **trhem**. Trhy dělíme podle několika kritérií:

- **dle geografického hlediska**
 - místní
 - národní
 - světové
- **dle množství výrobců**
 - individuální – jeden výrobce
 - dílčí – jeden druh zboží
 - agregátní – veškeré zboží
- **dle zboží**
 - výrobní faktory
 - produkty
 - peníze.

Když na trhu roste všeobecná hladina cen v nějakém časovém horizontu, mluvíme o **inflaci**. Inflace vede ke zvyšování životních nákladů spojených s růstem cen zboží a služeb. Pokud ceny vzrostou, spotřebitelé si za stejný peněžní obnos mohou koupit méně zboží. S inflací jsou spojeny také ekonomické náklady v podobě poklesy hodnoty úspor, nejistoty pro podnikání vedoucí k menším investicím a pokles konkurenceschopnosti vývozu v případě, že je domácí inflace vyšší než zahraniční. Opačným jevem inflace je deflace, což je snižování cenové hladiny. Pokud je inflace, ale její míra se snižuje,

hovoříme o desinflaci (Lipovská, 2017, s.131). Můžeme se setkat se třemi druhy inflace. Při nízké inflaci rostou ceny pomalu, jsou stabilní a dají se předvídat. Lidé si proto peníze uchovávají a nebojí se ani podepisování dlouhodobých smluv ohledně manipulace s penězi. Pádovou inflaci považujeme již v rozsahu dvouciferném či trojciferném, která je běžná v zemích postihnutých válkou či v zemích s nefungující vládou. Důsledkem jsou pak vážné ekonomické problémy země, kdy peníze velmi rychle ztrácí na hodnotě a lidé si drží pouze minimum potřebného množství peněz. V době pádivé inflace není vhodné peníze půjčovat, lidé naopak hromadí zboží a investují do nemovitosti. Při hyperinflaci se ekonomika dostává do poslední fáze, kdy nastává její zhroucení, peníze již nemají hodnotu a dostává se do popředí výměna zboží formou barteru (Samuelson, Nordhaus, 2009, s. 611). Průměrná inflace za rok 2022 je 15,1 %. Průměrné roční míry inflace za posledních 10 let jsou uvedené v grafu č. 3.

Graf 3 Průměrná roční míra inflace v letech 2012-2022 v ČR

Zdroj: data ČSÚ, vlastní zpracování

Pro určování výkonnosti ekonomiky se používá **hrubý domácí produkt**, který představuje hodnotu všech finálních statků a služeb, které jsou v ekonomice vyrobené za dané časové období. Veškeré legálně prodané zboží a služby se započítávají v tržních hodnotách. Finální statek a služba znamená, že ho započítáváme do hrubého domácího produktu pouze jednou. Započítává se produkce vyrobená pouze v rámci území České republiky. Pokud česká firma vyrábí např. v Polsku, nepromítne se to do českého HDP, ale již do **hrubého národního produktu** (HNP), který právě zboží a služby vyrobené českými

výrobci v zahraničí zahrnuje. V rámci HDP rozlišujeme nominální a reálný hrubý domácí produkt. Nominální HDP představuje hodnotu produkce v běžných cenách za daný rok, reálný HDP ve stálých cenách ze základního roku. Počítáme tedy s produktem neovlivněným změnami cenové hladiny (Lipovská, 2017, s. 97).

3.1.2.1 Nezaměstnanost

Nezaměstnaný člověk je ten, který projevuje zájem pracovat, ale nemůže najít zaměstnání. Je definovaný jako starší 15 let, který je připraven nastoupit do zaměstnání během několika dní, nejpozději však do čtrnácti dnů. Do nezaměstnaných osob tedy nezařazujeme matky na mateřské dovolené, studenty ani osoby ve starobním nebo invalidním důchodu. Tuto skupinu řadíme do obyvatel **ekonomicky neaktivních**. Rozdělujeme nezaměstnanost na 5 druhů (Lipovská, 2017, s. 90):

- **cyklická** – přichází v době hospodářské krize, zaměstnavatel je nucen snižovat mzdy a propouštět zaměstnance
- **frikční** – krátkodobá, uchazeč má určité preference a místo si pečlivě vybírá, ačkoliv by mohl ihned nastoupit do nového zaměstnání (např. z důvodu stěhování)
- **sezónní** – některé druhy zaměstnání nelze vykonávat po celý rok, typické pro zemědělství nebo cestovní ruch
- **strukturální** – lidí nabízejících práci je více než volných pracovních míst nebo uchazeč nemůže nastoupit z důvodu vzdělání v jiném oboru
- **technologická** – nezaměstnanost způsobená inovací či technologickým pokrokem ve firmě, kde pro zaměstnance nadále není vytvořeno nové pracovní místo.

Pro porozumění nezaměstnanosti je potřeba vysvětlit několik dalších pojmů: obecná a dlouhodobá míra nezaměstnanosti a podíl nezaměstnaných osob. **Obecnou míru nezaměstnanosti** uvádíme v procentech a vyjadřuje nám podíl počtu nezaměstnaných osob na celkovém počtu pracovních sil, kdežto **dlouhodobá míra nezaměstnanosti** znázorňuje podíl počtu nezaměstnaných osob jeden rok a více na celkové pracovní síle. **Podíl**

nezaměstnaných osob můžeme vysvětlit jako podíl neumístěných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na celkovém počtu obyvatel stejného věkového rozmezí (Lipovská H., 2017, s. 87).

Masová a dlouhodobá nezaměstnanost vede nejen k ekonomickým problémům, ale také k sociálním či psychologickým. Vede k nárůstu kriminality – u jedince stoupá hladina stresu, často je nezaměstnanost spojena s nadměrným užíváním alkoholu, stoupá také počet sebevražd. Psychické potíže se dotýkají i celé rodiny, u dětí velmi často dochází k problémům s prospěchem a změny chování. Tyto následky nejsou způsobené jen finančním omezením, ale také narušením určitých rodinných zvyklostí, rozdělením činností nebo změnou rolí v rodině (Škvára M., 2016, s. 66).

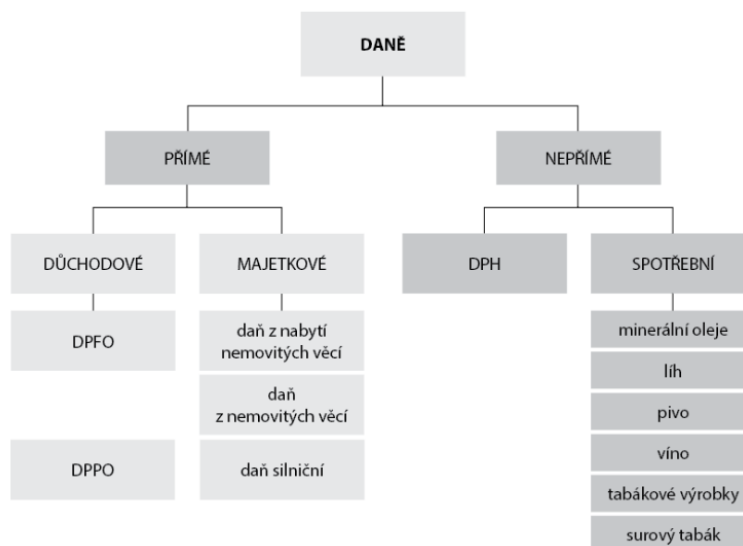
3.1.2.2 Daňový systém

Odvádět daně do státního rozpočtu je dáno zákonem, je to činnost povinná a nedobrovolná a jejich neplacení je trestným činem. Je to **daň neúčelová**, protože předem nikdy nevíme, na co konkrétně naše peníze budou použity. Všechny daně jsou posílány do jedné „kasy“, kde jsou přerozdělovány dle potřeby. Někdo čerpá z daní více a někdo méně, než sám odvedl, což znamená, že daně jsou **neekvivalentní**. Daně mají čtyři funkce (Lipovská, 2017, s. 143):

- **alokační** – stát odebírá peníze tam, kde je jich zbytečně moc a posílá je tam, kde jsou více potřeba
- **redistribuční** – mají přerozdělovací charakter, aby se minimalizoval počet extrémně chudých a extrémně bohatých
- **stabilizační** – podpora ekonomiky pomocí vládních výdajů
- **regulační** – zavádějí se, aby ovlivnily chování lidí (vysoká daň např. na cigarety, která odradí od nákupu).

Daňový systém České republiky se podobá systémům v ostatních evropských zemích. Rozlišujeme přímé a nepřímé daně, které vstupují do daňových příjmů poměrně stejnou částí – přímé daně 40 % a nepřímé daně zhruba 60 %. Rozdělení daní uvedeno v následujícím schématu (obrázek č. 2).

Obrázek 2 Daně a jejich rozdělení

Zdroj: Lipovská (2017)

Nepřímou daň na přímo nerozpoznáme, protože je součástí ceny a nejčastěji se jedná o **daň z přidané hodnoty**. Základní sazba činí 21 %, snížená pak 15 % na potraviny a nápoje. Druhou sníženou sazbu ve výši 10 % mají léky, knihy nebo výživa pro děti. Mezi nepřímé daně spadá i **spotřební daň**, která je vybírána navíc k dani z přidané hodnoty, a to pouze u vybraného zboží jako je alkohol, cigarety nebo benzin. Stejně tak funguje i **daň ekologická**. Můžeme sem zahrnout daň z elektřiny, tuhých paliv nebo poplatky za odpady. Obě tyto daně fungují jako daň ze spotřeby. My jako zákazníci tuto daň finančnímu úřadu neodvádíme, odvádí ji obchodník jako plátce daně. Oproti **přímé dani**, ji finančnímu úřadu odvádíme my sami – daňoví poplatníci. Do přímých daní spadají daně z příjmu fyzických osob, daně z příjmu právnických osob, daně z nemovitých věcí, také silniční daň, dědická daň, daň z nabytí nemovité věci a daň darovací. Danit musíme všechny naše příjmy, pokud pracujeme v soukromém odvětví nebo jsme zaměstnanci státní, pokud jsme podnikateli, dokonce jsme nuceni danit i výhry v loterii či pokud pronajímáme byt, daníme tento příjem z pronájmu – prostě cokoli, co je naším příjmem. Daň z příjmu fyzických osob činí 15 %,

daň z příjmu právnických osob je ve výši 19 %. Silniční daň se platí pouze za taková vozidla, která jsou používána při podnikání. Daň z nemovitých věcí zatěžuje stavby a pozemky a tato daň je příjmem obce, pod kterou daný pozemek nebo stavba spadá (Lipovská, 2017, s. 146).

3.1.3 Rozpočtová gramotnost

V této kapitole je velmi důležité pochopit, jak nakládat s rodinným rozpočtem, aby se nedostal do nevyrovnanosti a nespadal do dluhu. Vysvětlíme si základní pojmy týkající se mezd a platů. Také zjistíme, na jaké finanční a nefinanční benefity má zaměstnanec právo, projdeme základní typy spoření a pojištění a vysvětlíme si, jak funguje důchodový systém České republiky.

Každá rodina se často setká s nějakými nečekanými výdaji, pokud něco v domácnosti přestane sloužit – může to být pračka, lednička, automobil. Pokud jsou takové stavy výjimečné, není se čeho obávat. Horší situace nastává tehdy, kdy rodina není schopna zvládat tyto nečekané výdaje a začne je hradit úvěry, kdy to vyvrcholí natolik, že splácení dluhu dluhem. Také často nastává problém, že určitá věc nás stojí měsíčně moc peněz z rodinného rozpočtu a bylo by vhodné, vyměnit ji za nějakou levnější variantu nebo úplně prodat. Například pokud nás rodinné auto vychází příliš mnoho, bylo by lepší pořídit si automobil s menší spotřebou paliv nebo přehodnotit výši plateb telefonních tarifů, pokud platíme příliš mnoho peněz za telefonní účty či internet (Škvára, 2016, s. 117).

Velmi podstatných je těchto pět klíčových kroků k tomu, aby nám pomohli zvládnout osobní finance (Škvára, 2016, s. 117):

1. nejprve je nutné spočítat si své celkové čisté příjmy
2. poté je důležité sepsat si všechny naše výdaje
3. z těchto údajů musíme vypočítat, zda konečný zůstatek je kladný nebo záporný
4. pokud jsme v záporných hodnotách, je čas zvážít a probrat všechny výdaje
5. aby vše fungovalo správně i nadále, je důležité se k těmto jednotlivým krokům jednou za čas vrátit.

3.1.3.1 Mzdy a platy

Ačkoliv se může na první dojem zdát, že pojmy plat a mzda znamenají totéž, je v tom přece jen rozdíl. **Plat** dostává zaměstnanec, který pracuje pro stát. Týká se to policistů, zdravotníků nebo učitelů. **Mzdu** dostane zaměstnanec pracující v soukromém sektoru, tedy např. prodavač, číšník, manažer. Tato odměna za práci musí být vyplacena ve výplatním termínu, který bývá často zpětně za předešlý kalendářní měsíc (Lipovská, 2017, s. 84). Můžeme se setkat s několika typy odměňování (Lipovská, 2017, s. 86):

- **časová mzda** – zaměstnanec je placen od hodiny, dostane zaplacen přesně tolik, kolik hodin odpracuje
- **podílová mzda** – odměny zaměstnance jsou závislé na obratu či zisku zaměstnavatele (zaměstnanec dostane zaplacen více, pokud bude mít lepší výsledky)
- **úkolová mzda** – zaměstnanec je zaplacen podle vyrobených kusů nebo odbavených zákazníků.

V dnešní době velmi rozhodující pro uchazeče o zaměstnání jsou finanční a nefinanční benefity neboli zaměstnanecké výhody. Velké konkurenční firmy takto často lákají zaměstnance a motivují je k lepším výsledkům. Jako jeden z **nefinančních výhod** bývá mnohdy vzdělávání zaměstnance v oboru nebo manažerských dovednostech, což může pomoci dosáhnout lepší pozice ve firmě. Velmi oblíbeným benefitem jsou dny dovolené navíc, pružná pracovní doba nebo částečný Home office, kdy zaměstnanec může pracovat z domova. Stále častěji se rozšiřují Sick days, což znamená, že zaměstnanec může neplánovaně zůstat jeden den doma, pokud se cítí nemocen, bez potřeby návštěvy lékaře. Další nefinanční výhody mohou být ve formě příspěvků na dopravu, levnější tarify na soukromé volání, různé slevové kupony a slevy na nákupy, poskytování stravenek či dnes už online systémy zaměstnaneckých výhod jako je Cafeteria nebo eStravenka. V rámci **finančních výhod** je nejčastěji forma životních a doplňkových penzijních pojištění, které bývají stále více a více oblíbenými zaměstnavatelskými příspěvky (Škvára, 2016, str. 126).

Mimo těchto příspěvků, zaměstnavatel za zaměstnance odvádí daleko více. Při hrubé mzdě 25 000 Kč zaplatí zaměstnavatel celkově za zaměstnance 33 450 Kč. Do této částky se počítá navíc ještě sociální pojištění 24,8 % a zdravotní pojištění ve výši 9 %. Zdravotní pojištění je povinné pro všechny občany s trvalým pobytem v České republice

nebo pro cizince, kteří jsou zaměstnanci firmy se sídlem v České republice. Toto pojištění slouží pro případ nemoci, kdy je potřeba uhradit zdravotní péči. Ze sociálního pojištění se hradí důchodové zabezpečení, nemocenské pojištění a také příspěvek státní politiky státu (Měšec, váš průvodce finančním světem. *Sociální a zdravotní pojištění* [online]. [cit. z 24.2.2023]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/danovy-portal/dan-z-prijmu/socialni-a-zdravotni-pojisteni/>).

Přehledně jsou tyto částky zadané v této tabulce č. 1, ve které můžeme vidět, jak si spočítáme z hrubé mzdy mzdu čistou:

Tabulka 1 Výpočet čisté mzdy

Hrubá mzda	25 000 Kč
Sociální pojištění – zaměstnavatel 24,8 %	6 200 Kč
Zdravotní pojištění – zaměstnavatel 9 %	2 250 Kč
Náklad zaměstnavatele celkem	33 450 Kč
Sociální pojištění – zaměstnanec 6,5 %	1 625 Kč
Zdravotní pojištění – zaměstnanec 4,5 %	1 125 Kč
Daně před slevami	3 750 Kč
Základní sleva na poplatníka	2 570 Kč (+)
Čistá mzda	21 070 Kč

Zdroj: data MPSV, vlastní zpracování

Daňové zvýhodnění existují v několika formách. Uvedené částky jsou měsíční (FINANCE.CZ. Výpočet mzdy 2023 – slevy na dani a daňová zvýhodnění. [online]. [cit. z 28.2.2023]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/dane-a-mzda/mzda/vypocet-mzdy-a-zalohy-na-dan/slevy-na-dani/>):

- základní sleva na poplatníka **2 570 Kč**
- sleva na studenta **335 Kč**
- sleva na invaliditu 1. a 2. stupně **210 Kč**
- rozšířená sleva na invaliditu 3. stupně **420 Kč**
- sleva na držitele průkazu ZTP/P **1 345 Kč**
- daňové zvýhodnění na 1. dítě **1 267 Kč**

- daňové zvýhodnění na 2. dítě **1 860 Kč**
- daňové zvýhodnění na 3. a další dítě **2 320 Kč**
- sleva na manžela/ku **2 070 Kč** (pokud je příjem nižší než 68 000 Kč za rok).

Existuje několik způsobů, jak můžeme měřit životní úroveň obyvatel. **Minimální mzda** je klíčová mzdová veličina, která pomáhá zaměstnancům s nízkými příjmy a také motivuje lidi k zaměstnání, pokud čerpají pouze sociální dávky. Abychom si dokázali zajistit výživu a další základní potřeby, existuje **životní minimum**. Je to minimum příjmů, které je společensky přijatelné. Vedle tohoto minima funguje **existenční minimum**, které si musíme obstarat, abychom nějakým způsobem přežili (Škvára, 2016, s. 120). Tyto částky jsou hlavní pro vyhodnocení pomoci ve formě dávek v hmotné nouzi. Pro přehlednost jsem veškeré aktuální částky týkající se příjmů a životní úrovně zanesla do následující tabulky č. 2:

Tabulka 2 Minimální mzda, životní a existenční minimum

Minimální mzda	16 200 Kč
Existenční minimum	2 980 Kč
Životní minimum jednotlivce	4 620 Kč
Životní minimum pro první osobu v domácnosti	4 250 Kč
Životní minimum pro druhou a další osobu v domácnosti	3 840 Kč
Životní minimum pro nezaopatřené dítě do 6 let	2 360 Kč
Životní minimum pro nezaopatřené dítě ve věku 6-15 let	2 900 Kč
Životní minimum pro nezaopatřené dítě ve věku 15-26 let	3 320 Kč

Zdroj: data MPSV, vlastní zpracování

3.1.3.2 Pojištění

Mimo výhody a příspěvky zaměstnavatele k výše zmíněným pojištěním si můžeme sjednat různé pojištění a spoření bez ohledu na naše zaměstnání. Volba těchto produktů je čistě jen na našem rozhodnutí. Aby se rodina mohla cítit v bezpečí, je v podstatě nezbytné zabezpečit si příjmy. Nikdy nevíme, kdy se přihodí jakákoliv nečekaná událost a nebudeme schopni vykonávat své zaměstnání, což bude mít za následek finanční ohrožení celé rodiny. Zabezpečit příjem je možný 3 možnostmi, avšak pro finanční svobodu je nejdělejší kombinace všech těchto variant (Kociánová, 2012, str.105):

- **pasivní příjem** – nejvíce se setkáváme ve formě nájmu nebo z různých rent
- **majetek** – pokud nastane krizová situace, majetek může být rozprodán
- **pojištění** – v případě neschopnosti vykonávání zaměstnání správně nastavená pojistka.

Jelikož pasivní příjem z nájmu či renty nebo možnost rozprodání majetku není typické pro mladé občany, je nejčastější variantou uzavírání **životního pojištění**. U uzavírání životního pojištění je podstatné si uvědomit důležitost toho, co pojišťujeme. Pojistník, tedy majitel pojistky, který je zodpovědný za platby, může pojistit více rodinných příslušníků, tzv. pojištěných, na které se vážou pojištěná rizika. Pojistník si tedy musí být vědom, zda se pojistka vyplatí či nikoliv. Oblíbená **úrazová pojištění** velmi často nic neřeší, protože z finančního hlediska, například při menším úrazu otce, pár tisíc z pojistky rodinu moc neovlivní. Ke ztrátě zaměstnání a neschopnosti pracovat nebo dokonce úmrtí velmi často totiž dochází nemocemi než úrazy. Průměrně dochází k těmto rizikám pouze do 10 %, znamená to tedy, že s úrazovým pojištěním jsme zabezpečeni pouze z 10 %! Úrazové pojištění je v podstatě daleko vhodnější pro lidi s rizikovým povoláním nebo sportovce, pro tyto skupiny lidí je toto pojištění již dražší (Kociánová, 2012, s. 109). Přizpůsobit potřebám je také **pojištění pracovní neschopnosti**. Plní se přesně ode dne pracovní neschopnosti a tato doba se nazývají karenční. V případě pracovní neschopnosti, je pobírána nemocenská a nastává tak měsíčně ztráta příjmu. Pojištění pracovní neschopnosti se příliš nedoporučuje, lepší je peníze investovat (Syrový, Tyl, 2020, s. 42). Také se nabízí **pojištění pobytu v nemocnici**, protože při pobytu v nemocnici opět

přicházíme o příjem do rodinného rozpočtu. Doporučuje se tuto pojistku ponechat po celou dobu trvání pojistky, ve starším věku může být pobyt v nemocnici čím dál častější. Vhodné je toto pojištění i pro děti, ve většině případů je s dětmi v nemocnici přítomen i rodič, který též musí pozastavit příjem do domácnosti (Kociánová, 2012, s. 115).

Pro volbu **pojištění na úmrtí** z různých příčin není výše výdělků ženy nebo muže rozhodující. Pojištění by měli být oba partneři, a to na nejméně trojnásobku ročních příjmů rodiny a pro levnější variantu této pojistky je například nastavení pojištění pouze do doby, než se plánuje osamostatnění dětí. Jde především o zabezpečení potomků. Po úmrtí jednoho z rodiny chybí příjem do rodinného rozpočtu, avšak u invalidity III. stupně nastává též ztráta příjmu, avšak vznikají další náklady a znamená to pro rodinu největší ekonomickou zátěž. Pravděpodobnější než **pojištění trvalé invalidity**, jsou pojistky nižších stupňů, kdy dnešní nabídka pojištění už nabízí pojistky „na míru“ (Kociánová, 2012, s. 111). **Pojištění závažných nemocí** je pro pojišťovnu velmi rizikové a také velmi drahé. Výhodou je, že pojištěný má nárok na plnění již 30 dní od určení diagnózy. Není na místě šetřit ani u dětských pojistek a pokud pojišťovna nabízí **pojištění závažných onemocnění u dětí** do 25 let, není co řešit, zvláště když se nyní dají pojistit i časté dětské diagnózy (Kociánová., 2012, s. 114).

Do skupiny pojištění majetku občanů patří **pojištění domácnosti**. Pojistit lze cokoli, co tvoří vybavení domácností a vztahuje se na zničení či odcizení. Vše se posuzuje individuálně, a to platí také na **pojištění nemovitosti**. Lze pojistit dům, byt, chatu či chalupu a okolní související objekty jako je garáž i bazén. Toto pojištění funguje především jako ochrana před živelnými pohromami – požár, bouře, vichřice, krupobití, povodně, ale také i krádeže i vandalismus (Škvára, 2016, s. 108).

3.1.3.3 Spoření

Co se týče typů spoření, spořit můžeme na spořicíh účtech neúčelově, účelově s produktem stavebního spoření nebo jako doplňkové penzijní spoření. Nejvhodnější je takový produkt, který je bezpečný a umožňuje snadný přístup k penězům. Předmětem **stavebního spoření** je kombinace spoření a poskytnutí účelového úvěru. Úvěr bývá poskytnut pod podmínkou naspoření zpravidla 40–60 % z cílové částky. Stavební spoření

je dlouhodobá záležitost a po celou dobu jeho trvání je bankou připisována státní podpora. Státní podporu nemůže získat právnická osoba, nárok má pouze osoba fyzická. Ta však musí být občanem ČR nebo občanem Evropské unie s rodným číslem od příslušného orgánu ČR a trvalým pobytem na území ČR. Cílovou částku si volí každý účastník podle svých vlastních možností, ve které je již zahrnuta podpora státu. Státní podpora činí maximálně 2 000 Kč ročně. Fáze stavebního spoření jsou následující (Škvára, 2016, s.88):

1. **fáze spořicí** – první fáze, ve které účastník ukládá peníze
2. **fáze úvěru** – druhá fáze, kdy vzniká nárok na poskytnutí úvěru.

Zákonný zástupce může též uzavřít stavební spoření za své dítě. Naspořené peníze se však stávají majetkem dítěte a lze s nimi manipulovat pouze po ukončení vázací doby a pokud všichni zákonní zástupci dítěte jednájí v souladu. Vázací doba trvá 6 let a do této doby není možno s penězi nijak manipulovat (Škvára, 2016, s. 90). Spořit si můžeme také dobrovolně na důchod, které nazýváme jako **doplňkové penzijní spoření**. Jedná se o spoření se státním příspěvkem a také příspěvkem od zaměstnavatele, nabízí-li tento benefit. Při minimálním měsíčním vkladu 300 Kč činí příspěvek od státu 90 Kč. Nad 300 Kč je pak připočítáváno navíc 20 % z vložené částky. Maximální měsíční příspěvek od státu činí 230 Kč při ukládání 1 000 Kč a více (Škvára, 2016, s. 93).

3.1.3.4 Důchodový systém

V České republice musí občan splnit dvě kritéria pro odchod do **starobního důchodu**. Prvním kritériem je mít dosažený důchodový věk, který v naší zemi jako v jediné zemi na světě má rostoucí hranici v závislosti na roce narození. Hranice v tomto roce 2022 je stanovena za 65 let, avšak u občanů narozených do roku 1971 stále ještě záleží na pohlaví občana a u žen rozhoduje i počet vychovaných dětí. Také se počítá i s měsíci než s celými roky narození, takže odchod do důchodu se u každého liší. U občanů narozených v roce 1972 a mladších už pohlaví ani počet není důchodový věk ovlivněn, je pro všechny jednotný, a to již zmíněných 65 let. Druhým kritériem je mít potřebnou dobu pojištění, která činí 35 let. Pokud v dosaženém důchodovém věku nebude splněna tato

podmínka, bude starobní důchod přiznán k pozdějším datu (Potůček M., 2018, s. 58). Do povinné doby pojištění se započítává kromě samozřejmě pracovních aktivit také takzvané doby náhradní. Ze 100 % do ní spadá (Potůček, 2018, s. 62):

- doba výkonu základní vojenské služby
- doba péče o dítě do 4 let věku
- doba péče o osobu závislou na péči jiné osoby.

Z 80 % se počítají do náhradní doby pojištění tyto varianty (Potůček, 2018, s. 63):

- doba studia po 18. roce občana (od 1.1.2010 se již probíhaná studia nezapočítávají)
- doba, kdy je občan evidován na úřadu práce, pokud pobírá podporu v nezaměstnanosti nebo rekvalifikaci a také tři roky bez nároku na podporu
- doba, kdy se připravují na zaměstnání nebo na jinou výdělečnou činnost osoby se zdravotním postižením
- doba, po kterou občan pobírá invalidní důchod III. stupně
- doba výkonu civilní služby.

Odchod do **předčasného důchodu** je možný, avšak tvrdě se za něj platí. Prvním kritériem je již výše zmíněná potřebná doba pojištění a druhým kritériem je řádný důchodový věk – pokud je nižší než 63 let, může být odchod do předčasného důchodu možný maximálně o 3 roky dříve. Pokud bude vyšší než 63 let, odchod bude umožněn minimálně od 60 let věku občana. Za každý rok v předčasném důchodu se ale důchodový výpočtový základ krátí. Za první rok činí penále 0,9 %, za druhý rok 1,5 % a za třetí a každý další se výpočtový základ zkrátí o 1,5 %. Bohužel toto zkrácení je trvalé, platí i nadále v řádném starobním důchodu. V předčasném důchodu lze provádět výdělečnou činnost, avšak má také své podmínky (Potůček, 2018, str. 51):

- na dohodu o provedení práce, kde příjem nepřesáhne částku 10 000 Kč
- zaměstnání, které nepřesáhne příjem 2 500 Kč
- samostatně výdělečná činnost bez účasti na pojištění.

Může také nastat situace, kdy se občan rozhodne o řádný starobní důchod nepožádat. V takovém případě takzvaného **přesluhování**, má občan nárok na zvýhodnění.

Za každých 90 dnů vykonávání výdělečné činnosti po vzniku nároku na řádný starobní důchod se zvyšuje výpočtový základ o 1,5 %. Lze zvolit také variantu vyplácení poloviny starobního důchodu a zároveň provozovat výdělečnou činnost. Pak vznikne nárok na poloviční zvýhodnění a sice zvýšení výpočtového základu důchodu o 1,5 % za každých 180 dnů (Potůček, 2018, s. 63).

Příjem občana v důchodu do roku 2015 vycházel ze třech druhů příjmů, běžně pod názvem **tří pilířový důchodový systém**. V současné době vychází ze dvou druhů příjmů, z prvního a třetího pilíře. **První pilíř** důchodového systému vychází z povinného sociálního pojištění, důchod bude záviset na tom, kolik občan do tohoto pilíře vložil. Finance z tohoto pilíře odcházejí i na příjmy invalidních osob, které nikdy žádné finance neodvedly. Také platí tzv. náhradní doby pojištění, o kterých se zmiňuji výše, které počítají s danými obdobími tak, jako by byli součástí sociálního pojištění, i když tomu tak není. Tento pilíř se tak může dostat jednoduše do přebytku nebo do deficitu a do výše důchodů se to nijak nepromítne. V případě deficitu doplácí na důchody státní rozpočet, v případě přebytku putují peníze tam, kde jsou potřeba (Potůček, 2018, s. 106).

Druhý pilíř důchodového systému fungoval pouze v letech 2013-2015. Byl dobrovolný, ale nedalo se z něj vystoupit. Občané přispívali do penzijního fondu 3 % z prvního pilíře a další 2 % ze své hrubé mzdy. Pro malý zájem byl po dvou letech zrušen a většina účastníků si nechala naspořené peníze vrátit, někteří si je vložili do různých penzijních společností ve třetím pilíři (Potůček, 2018, s. 110).

Třetí pilíř je též dobrovolný, občan si uzavírá doplňkové penzijní spoření, ke kterému od 300 Kč měsíčně náleží státní příspěvek. Klient se zavazuje plnit podmínky, se kterými je seznámen při podpisu smlouvy. Z nejčastějších podmínek je vyplácení možné po dosažení 60 let občana a délce spoření 5 let, většinou je toto spoření vypláceno jednorázově (Potůček, 2018, s. 113).

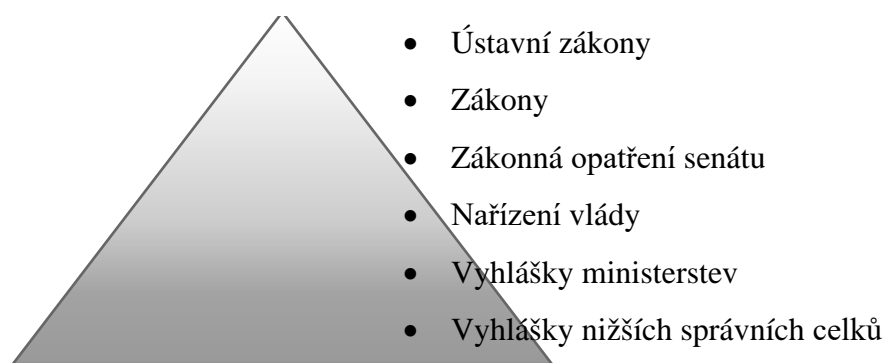
3.1.4 Ostatní okruhy finanční gramotnosti

Každý ekonomicky a finančně gramotný člověk musí umět zvládat každodenní situace, které mohou nastat jak v domácnosti, v zaměstnání tak v různém společenském prostředí. Zvládne pracovat s čísly, symboly, tabulkami, grafy i vzorci – jedná se o **numerickou gramotnost** (Škvára, 2016, s. 129).

Informační gramotností se rozumí ovládat vyhledávání požadovaných informací v různých informačních zdrojích a umět s nimi pracovat. V dnešní době rozvíjející se digitalizace je umožněna elektronická komunikace mezi státem a občanem, která funguje pod názvem Czech Point. Přes tento portál lze ověřovat dokumenty, žádat o různé výpisy a zahajovat také lze tímto způsobem řízení správních orgánů. Skrz datovou schránku můžeme přijímat elektronické dopisy od orgánů veřejné moci. Pro správné fungování je nutné zřídit si elektronický podpis, aby bylo možné dokumenty i odesílat (Škvára, 2016, s. 145).

Z pohledu **právní gramotnosti** jsou podstatné znalosti z platného práva. Souhrn všech právních předpisů státu obstarává právní řád (obrázek č. 3). V něm jsou tyto předpisy uspořádány od nejvyšší právní síly neboli důležitosti. Tvoří tyto zákonné (vydávané Parlamentem) a podzákonné předpisy (vydávané vládou, ministerstvy nebo obcemi) (Škvára, 2016, s. 148):

Obrázek 3 Právní řád

Zdroj: Škvára (2016), vlastní zpracování

Nejvyšším zákonem České republiky je Ústava a vytváří pravidla pro výkon státní moci. Součástí Ústavy ČR je dokument o základních lidských právech a svobodách, který nese název Listina základních práv a svobod. Všechny právní předpisy musí mít uvedenou platnost a účinnost. O platnosti předpisu rozhoduje jeho den vydání, kdy se stává součástí právního řádu. Účinný je od té doby, od kdy je nutno se tímto předpisem řídit (Škvára, 2016, s. 149).

V rámci **ochrany spotřebitele** je podstatná informovanost spotřebitele o cenách zboží a služeb nebo poskytnutí informací jakým způsobem budou ceny stanoveny. Neúplná cena zboží nebo služeb nesmí vyvolat dojem, že cena je nižší, než je ve skutečnosti. Stanovaná cena nesmí vycházet z okolností, na kterých ve skutečnosti při jejím stanovení vůbec nezávisí. U ceny nesmí být žádné klamavé informace (např. cena byla/bude zdražena, i když tomu tak není). Též takto funguje i ochrana spotřebitelů v oblasti úvěrů. V těchto případech lze ze zákona odstoupit od smlouvy bez udání důvodu (Škvára, 2016, s. 163):

- při uzavírání smluv na dálku – telefon, internet
- při uzavírání smluv v neobvyklém obchodním prostoru
- při uzavření smlouvy spotřebitelského úvěru.

Pokud již máme finanční rezervu i zařízené pojištění a stále máme finanční prostředky navíc, můžeme se pustit do investování. **Základní pravidlem investování** je najít vhodnou strategii, jak najít pro nás ty nejvhodnější produkty. Z počátku je nepochybně důležité vědět proč investujeme a na jak dlouho chceme investovat, jaké investice si můžeme dovolit a poté hledat vhodný produkt – hledáme ideální poměr mezi výnosem a rizikem investice. Počítáme s tím, že čím vyšší výnosnost, tím nastává vyšší rizikovost a hledíme také na likviditu (jak dlouho trvá dostat se ke svým penězům). Doporučuje se nedělat unáhlená rozhodnutí, nesázet vše na jednu kartu a zvolit si osvědčené produkty (Srový, 2022, s. 45).

Rizik může nastat mnoho, nejčastější jsou tyto typy (Škvára, 2016, s. 184):

- **inflační riziko** – pokles kupní síly investice vlivem inflace
- **tržní riziko** – politické nebo nečekané přírodní katastrofy
- **úrokové riziko** – vlivem zvyšování úrokových sazeb nastává snižování hodnoty investice
- **akciové riziko** – vlivem velmi rychlých změn akciových trhů.

3.2 Finanční vzdělávání

Ekonomické a finanční vzdělávání se odráží jak na snižování zátěže veřejných financí, tak na zvyšování blahobytu celého obyvatelstva. Díky vzdělávání obyvatelstva se snižuje zadlužení domácností, nedochází tak často k předlužení, exekucím a insolvenčním. Přibývají úspory v domácnostech a snižuje se počet závislých na sociálních dávkách. Cílem finančního vzdělávání v České republice je jeho vyšší kvalita a dlouhodobá zvyšující se úroveň finanční gramotnosti obyvatel, kterou Ministerstvo financí sleduje. Jsme zapojeni do pravidelného mezinárodního měření dospělých občanů, které probíhá ve všech členských státech mezivládní organizace OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) (MFČR, Ministerstvo financí České republiky. Finanční vzdělávání a jeho vývoj v České republice [online]. (PDF). [cit. z 10.11.2022]. Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2020_Financni-vzdelavani-a-jeho-vyvoj-v-CR.pdf).

3.2.1 Národní strategie finančního vzdělávání

Měření finanční gramotnosti dospělých proběhlo v letech 2010, 2015 a 2020. Výsledky měření slouží ke změnám v nastavení různých opatření finančního vzdělávání pro dosažení co nejlepších výsledků a také díky měření máme možnost mezinárodního srovnávání. Poslední měření v r. 2020 vychází z **Národní strategie finančního vzdělávání 2.0**, která je schválená vládou a je to jakýsi standard kvality vzdělávání rozdělující role a úkoly pro koordinaci finančně vzdělávacích aktivit. Pokrývá jak státní, tak soukromý sektor (MFČR, Ministerstvo financí České republiky. *Finanční vzdělávání a jeho vývoj v České republice* [online]. (PDF). [cit. z 10.11.2022]. Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2020_Financni-vzdelavani-a-jeho-vyvoj-v-CR.pdf).

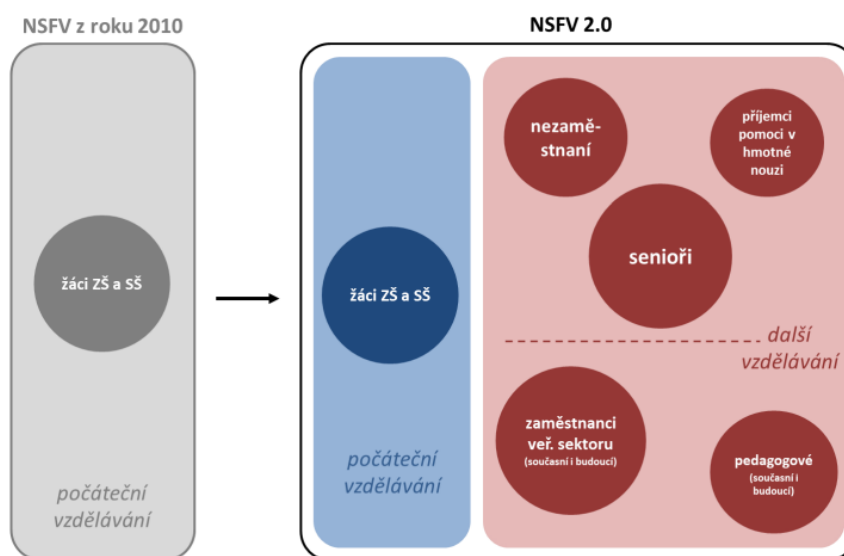
Rozdíl od Národní strategie finančního vzdělávání z roku 2010 je mimo jiné v cílových skupinách. Ta původní se soustředila primárně na základní a střední školy, kdežto nová podoba 2.0 cílí také na dospělou populaci, kterou bude zajišťována soukromými sektory. Mezi dospělou populaci je kladen důraz především na osoby, které se s finanční gramotností pravděpodobně nesetkaly a na osoby, které finanční gramotnost

mohou předávat dále mezi další populaci. Jedná se o tyto skupiny, které jsou následně znázorněny i v grafickém uspořádání v obrázku č. 4 (MFČR, Ministerstvo financí České republiky. *Finanční vzdělávání a jeho vývoj v České republice* [online]. (PDF). [cit. z 10.11.2022]. Dostupné z:

https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2020_Financni-vzdelavani-a-jeho-vyvoj-v-CR.pdf):

- nezaměstnaní, kteří jsou registrovaní na Úřadu práce ČR
- osoby závislé na dávkách v hmotné nouzi
- senioři
- pedagogové
- zaměstnanci veřejného sektoru (sociální pracovníci, zaměstnanci ÚP a OÚ, policisté).

Obrázek 4 Cílové skupiny NSFV 2.0

Zdroj: MFČR (2019)

Výsledky měření prováděné Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) v roce 2020 dokazují, že finanční gramotnost je mírně rostoucí od minulých let a nacházíme se v průměru co se týče mezinárodního srovnání. Z měření je též patrné, že občané si jsou více vědomi svých práv, jsou opatrnější při sjednávání smluv a zvládají lépe

hospodaření domácností. Problémy nastávají v základních znalostech v oblasti půjček a úvěrů. Poslední měření finanční gramotnosti je důležitým bodem pro další zahájení vzdělávacích aktivit (MFČR, Ministerstvo financí České republiky. Finanční gramotnost 2020. Zpráva z výzkumu pro Ministerstvo financí ČR. [online]. (PDF). [cit. z 13.11.2022]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_Zprava_2020_Financi-gramotnost-2020.pdf)

3.2.2 Standard finanční gramotnosti

S finančním vzděláváním je nutné začít již co nejdříve. Česká republika je jednou z prvních zemí, která zavedla finanční vzdělávání povinné na základních a středních školách. Nejprve tomu tak bylo na středních školách v roce 2009, poté na školách základních v roce 2013. **Standard finanční gramotnosti** určuje cílovou úroveň vzdělání finanční gramotnosti studentů a promítá se tak do rámcových vzdělávacích programů. Tyto rámcové vzdělávací programy jsou obecným podkladem pro tvorbu školních vzdělávacích programů, které si tvoří každá škola zvlášť a rozhoduje si vlastně také o svém způsobu zavádění. Nejnovější RVP byly aktualizované k 1. září 2020 a školy měly čas na implementaci celé dva roky. Základem implementace jsou důkladně nastudované RVP, výborná spolupráce vedení školy a pedagogického sboru a také neméně důležitá je jejich energie do změn školních vzdělávacích programů (Revize pro střední odborné vzdělávání. *Aktualizované RVP SOV* [online]. [cit. z 14.11.2022]. Dostupné z: <https://revize-sov.edu.cz/>).

Standardy finanční gramotnosti aktualizovaného v roce 2017 vycházejí ze čtyř okruhů:

- peníze
- hospodaření domácností
- přebytek rozpočtu domácností
- schodek rozpočtu domácností.

Pro první stupeň základních škol jsou standardy vytvořené velmi výstižně a jsou zaneseny v následující tabulce č. 3:

Tabulka 3 Standardy FG pro 1. stupeň ZŠ

Standardy FG pro 1. stupeň ZŠ	
PENÍZE	Hotovostní a bezhotovostní forma peněz
HOSPODAŘENÍ DOMÁCNOSTI	Jednoduchý rozpočet
	Způsoby zvýšení příjmů a snížení výdajů
PŘEBYTEK ROZPOČTU DOMÁCNOSTI	Proč a jak spořit
SCHODEK ROZPOČTU DOMÁCNOSTI	Půjčky – základ

Zdroj: Lichtenberková, Merunková (2017), vlastní zpracování

Standardy pro druhý stupeň základních škol jsou logicky uspořádané a mnohem lépe uchopitelné než standardy z roku 2007. Přehledně jsou vypsány v tabulce č. 4:

Tabulka 4 Standardy FG pro 2. stupeň ZŠ

Standardy FG pro 2. stupeň ZŠ	
PENÍZE	Stanovení ceny dle nákladů, poptávky a konkurence
	Reklamace zboží
	Inflace a její vliv na hodnotu zboží
	Nekalé obchodní praktiky
	Bezhotovostní placení, debetní a kreditní karty
	Výpis z účtu, účet bankovní
HOSPODAŘENÍ DOMÁCNOSTI	Sestavení rozpočtu, druhy příjmů a výdajů
	Čistý a hrubý příjem, bilance
	Finanční produkty, poplatky a úroky
	Rizika a plánování
PŘEBYTEK ROZPOČTU	Úspory, investice, spotřeba, pojištění
	Přebytek a jeho řešení
SCHODEK ROZPOČTU	Schodek a jeho řešení
	Úvěry a jeho podmínky
	Nesplácení a důsledky nesplácení

Zdroj: Lichtenberková, Merunková (2017), vlastní zpracování

Standardy pro střední školy jsou z části opakováním učiva ze základní školy, také pak rozšířením základních znalostí a orientování se v problematikách finanční gramotnosti. Také tyto standardy jsou pro přehled zadané v tabulce č. 5:

Tabulka 5 Standardy FG pro SŠ

Standardy FG pro SŠ	
PENÍZE	Smlouvy, doklady
	Vhodné způsoby placení
	Vhodné způsoby směny cizích měn
	Vliv inflace na příjmy, úvěry, vklady
	Ochrana proti inflaci
	Kritické posouzení nabídky
HOSPODAŘENÍ DOMÁCNOSTI	Opakování učiva ZŠ
PŘEBYTEK ROZPOČTU DOMÁCNOSTI	Spoření a investice
	Zajištění ve stáří
	Pojištění
SCHODEK ROZPOČTU DOMÁCNOSTI	RPSN, úroky a úvěry
	Předlužení a zadlužení
	Oddlužení

Zdroj: Lichtenberková, Merunková (2017), vlastní zpracování

3.2.3 Projekty finanční gramotnosti

V rámci projektu Finanční gramotnost do škol je realizována koncepce „**Finančně gramotná škola**“. Cílí na mladou generaci, pomáhají základním a středním školám. Pomáhají nejen žákům, ale především učitelům a vedení školy. Dávají přednost individuálnímu přístupu. Pokud se škola zapojí do projektu, po absolvování workshopu a vypracování metodiky získá ocenění „Finančně gramotná škola“. Cílem tohoto dlouhodobého projektu je metodická pomoc škole, která zefektivní výuku a přinese komplexní pohled na finanční gramotnost (Lichtenberková, Merunková, 2017, str. 38).

V České republice je organizován projekt „**Soutěž finanční gramotnosti**“, která je podporována celosvětovým projektem Global money week. Od října letošního roku 2022 probíhá 12. ročník této soutěže a celostátní finále je naplánováno na duben 2023. Nejprve probíhají školní kola, kde žáci soutěží jako jednotlivci. Poté následuje okresní, krajské a celostátní finále, kde už se za školu soutěží v týmech. Smyslem projektu je upozornit na nutnost výuky finanční gramotnosti (Finanční gramotnost. *Soutěž finanční gramotnosti* [online]. [cit. z 15.11.2022]. Dostupné z <https://www.financnigramotnost.cz/>).

Jako metodická podpora učitelů vznikl projekt „**Digifolio**“ na Metodickém portálu RVP.CZ, který shromažďuje spoustu metodického materiálu a odkazů. Učitelé se zde mohou navzájem inspirovat, vyměňovat zkušenosti a projevovat své názory. Jedná se o portál Národního ústavu pro vzdělávání (Lichtenberková, Merunková, 2017, str. 112).

Česká republika je též zapojena pro mezinárodního šetření „**PISA**“, které opakovaně zjišťuje výsledky patnáctiletých žáků v oblasti gramotnosti matematické, čtenářské a přírodovědné. Výsledky jsou zpětnou vazbou ohledně kvality a efektivnosti vzdělávacího systému. Za toto šetření zodpovídá Česká školní inspekce (Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat? *PISA 2021 šetření v oblasti finanční gramotnost* [online]. [cit. z 15.11.2022]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/narodni-registr-projektu/projekty-financniho-vzdelavani/pisa-2021-setreni-v-oblasti-financni-gra-3214>).

4 Vlastní práce

Praktická část diplomové práce se věnuje dotazníkovému šetření, které bylo provedeno u studentů začínajících a končících ročníků středních škol v Ústeckém kraji. Nejprve se věnuji struktuře dotazníku a zhodnocením jednotlivých otázek, následně je testována statistická hypotéza, která se týká závislosti mezi studovanými ročníky a úrovní znalostí v oblasti ekonomické a finanční gramotnosti.

4.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Do dotazníkového šetření se zapojilo 124 respondentů. Jedná se o studenty prvního a čtvrtého ročníku vybraných třech středních škol v Ústeckém kraji, kterým byl dotazník poskytnut v papírové podobě. V rámci zachování anonymity těchto středních škol, jenž bylo předem domluveno, budou v následujících kapitolách uváděny pouze názvy studujících oborů respondentů. Jedná se o obory Ekonomické lyceum, Strojírenství a Sociální činnost. Všechny tyto obory jsou čtyřleté a jsou zakončeny maturitní zkouškou. Ani jedna škola nevyučuje finanční gramotnost jako samostatný předmět. Výsledky dotazníkového šetření budou primárně porovnávány dle studovaného ročníku, nikoliv podle zaměření oboru respondentů.

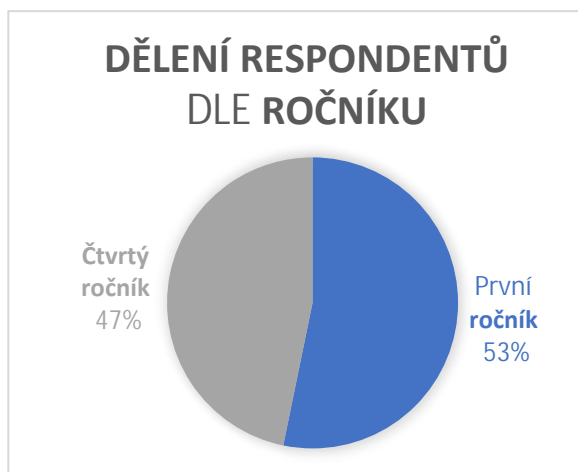
Dotazník jsem vytvořila ze základních znalostí ekonomické a finanční gramotnosti středních škol a obsahuje celkem 22 otázek. Zahrnuje 20 uzavřených otázek, 1 polouzavřenou a 1 otevřenou otázku. Je tvořen ze tří okruhů, otázky č. 1 – č. 5 jsou zaměřeny na informace o studentovi a jeho setkání s finanční gramotností ve škole. Otázky č. 6 – č. 12 se týkají finanční situace a hospodaření studenta a otázky č.13 – č. 22 se zabývají znalostmi studentů. Dotazník je přiložen na konci práce – **Příloha č.1.**

4.1.1 Základní informace

Základní informace o studentech a jejich setkání s předmětem finanční gramotnosti udávají odpovědi na otázky č. 1 až č. 5. Zprvu je nutné rozdělit studenty všech tří oborů podle studovaného ročníku, s těmito daty pak budeme pracovat nadále. Celkový počet je 124 respondentů, z toho první ročník studuje 66 respondentů a čtvrtý ročník studuje 58

respondentů. Procentuální rozložení je uvedeno v grafu č. 4. První ročník představuje 53 % studentů a 47 % ročník čtvrtý.

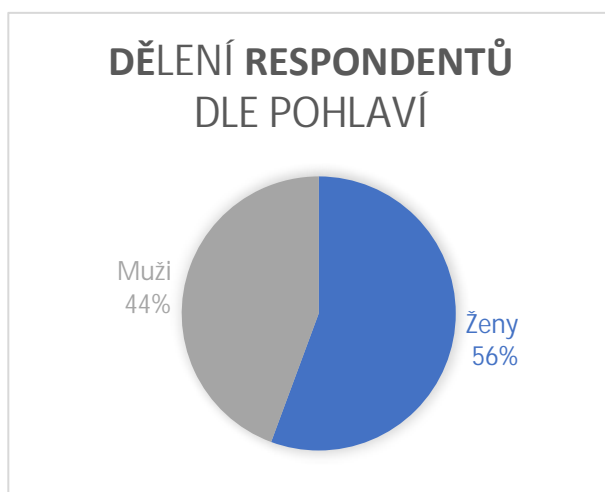
Graf 4 Dělení respondentů dle ročníku

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Následující graf č. 5 uvádí rozdělení studentů podle pohlaví. Vzhledem k vybraným oborům zde není jednoznačná převaha. Ekonomické lyceum zastupují jak ženy, tak muži. V oboru strojírenství studuje pouze mužské pohlaví a v oboru sociální činnost převažuje pohlaví ženské. Ženské pohlaví tedy zastupuje 56 % (tj. 69 respondentů) a muži tvoří 44 % (tj. 55 dotázaných).

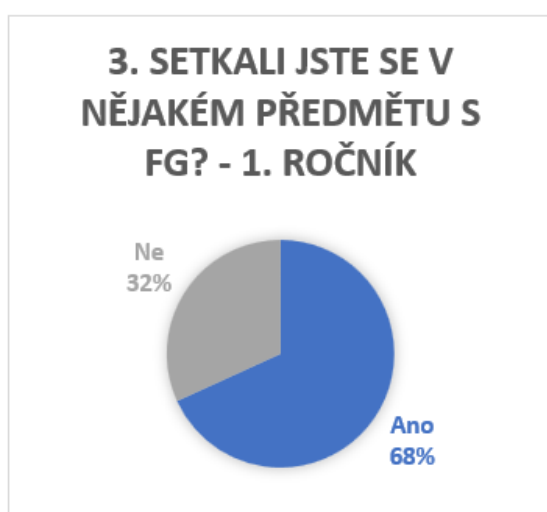
Graf 5 Dělení respondentů dle pohlaví

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Otázka č. 3 se zabývá setkáním studentů s finanční gramotností ve vyučovacích předmětech. Jak jsem již výše uvedla, žádný z vybraných oborů nemá zaveden samostatný předmět finanční gramotnosti. Z grafu č. 6 je patrné, že 68 % studentů prvních ročníků se v nějakém předmětu s finanční gramotností setkali, 32 % studentů nikoliv. Okruhům finanční gramotnosti se věnují v rámci předmětů uvedených v grafu č. 7, převážně výuka probíhá v předmětu matematika (76 %) a občanská nauka (24 %). Tyto informace o předmětech zjišťuje otázka č. 4.

Graf 6 Vyučování FG v předmětech - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 7 Vyučování FG v ostatních předmětech - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

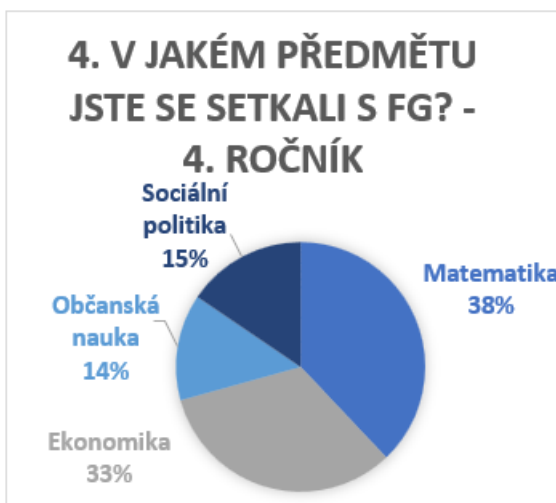
Co se týče končících ročníků, ti dosahují pozitivnějších výsledků. Převážná většina (88 %) uvádí, že se v nějakém předmětu s finanční gramotností setkali, avšak 12 % z nich uvádí, že finanční gramotnost nebyla součástí žádného předmětu, zaneseno v grafu č. 8. Může to být způsobeno absencí nebo neznalostí nějaké oblasti ze širokého okruhu finanční gramotnosti. V předmětech obsažených v grafu č. 9 se zabývají finanční gramotností, nejvíce tomu je v předmětu ekonomika.

Graf 8 Vyučování FG v předmětech - 4.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

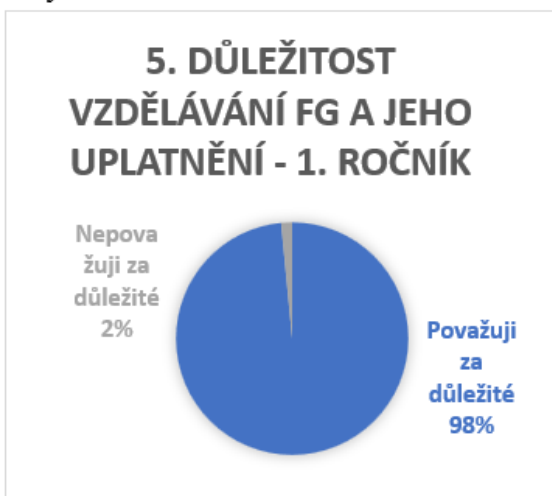
Graf 9 Vyučování FG v konkrétních předmětech - 4.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Otázka č. 5 zjišťuje, jestli je pro studenty důležité vzdělávat se v oblasti finanční gramotnosti a umět praktikovat získané dovednosti v jejich životě. V prvním i čtvrtém ročníku jsou studenti přesvědčeni, že je pro ně důležité se vzdělávat a umět tyto dovednosti praktikovat dále. Pouze jeden student prvního ročníku odpověděl, že pro něj toto důležité není. Výsledky jsou velmi pozitivní, je správné se o tuto problematiku zajímat a zajišťovat si tak své finanční zdraví. V grafu č. 10 můžeme vidět procentuální zastoupení důležitosti vzdělávání a následné praktické uplatnění v životě pro studenty prvního ročníku, v grafu č. 11 tedy 100% souhlas s tímto výrokem studentů čtvrtého ročníku.

Graf 10 Důležitost vzdělávání ve FG - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 11 Důležitost vzdělávání ve FG - 4.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

4.1.2 Finanční situace a hospodaření

Odpovědi na otázky č. 6 až č. 12 mapují finanční situaci studentů a jejich hospodaření s penězi. Otázka č. 6 zjišťuje, zda studenti dostávají kapesné. Očekává se, že kapesné zahrnuje např. jízdné a základní potřeby mimo domov. V grafu č. 12 vidíme, že 73 % studentů prvních ročníků kapesné dostávají, 27 % z nich kapesné nedostává. Může to být způsobeno školou v místě bydliště, tedy že studenti do školy dojíždět nemusejí a tím se jim velmi snižují náklady na denní spotřebu nebo tyto náklady platí ze svých přivýdělků. Také to může být způsobeno špatnou finanční situací v rodině. U studentů čtvrtého ročníku převládají též studenti s kapesným, konkrétně 59 % a těch, kteří kapesné nemají je 41 %. Zde můžeme počítat s faktem, že tito studenti už s rodiči netvoří společnou domácnost. Hodnoty těchto studentů jsou zachyceny v grafu č. 13.

Graf 12 Kapesné - 1. r

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 13 Kapesné - 4.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

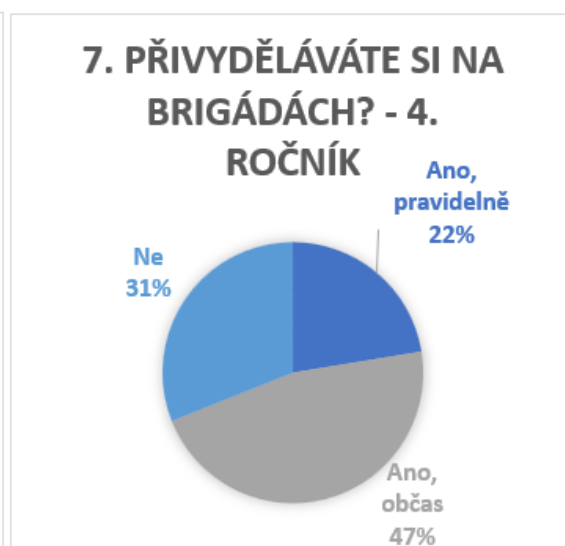
Otázka č. 7 se zajímá o přivýdělek studentů, zda mají pravidelnou nebo občasnou brigádu či na žádnou brigádu nedocházejí. Procentuální zastoupení studentů prvního ročníku je uvedeno v grafu č. 14. Ti odpověděli, že 3 % mají pravidelnou brigádu, 22 % si chodí přivydělávat na brigády občas a 75 % studentů brigádu nemá. Vzhledem k věku těchto studentů, se tato skutečnost předpokládá. Oproti tomu čtvrtý ročník, který je zobrazen v grafu č. 15, převážně na brigády dochází. Nejvíce, tedy 47 % studentů, si vydělává občasnými brigádami, 22 % má brigádu pravidelnou a 31 % studentů čtvrtého ročníku si nevydělává vůbec.

Graf 14 Brigády - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

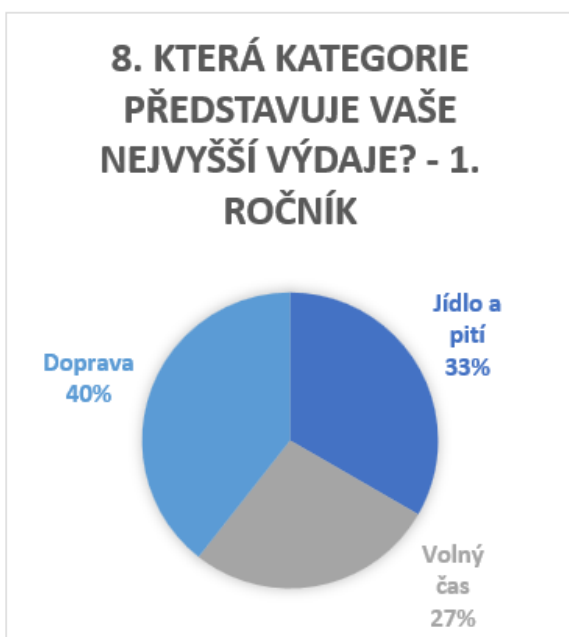
Graf 15 Brigády - 4.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

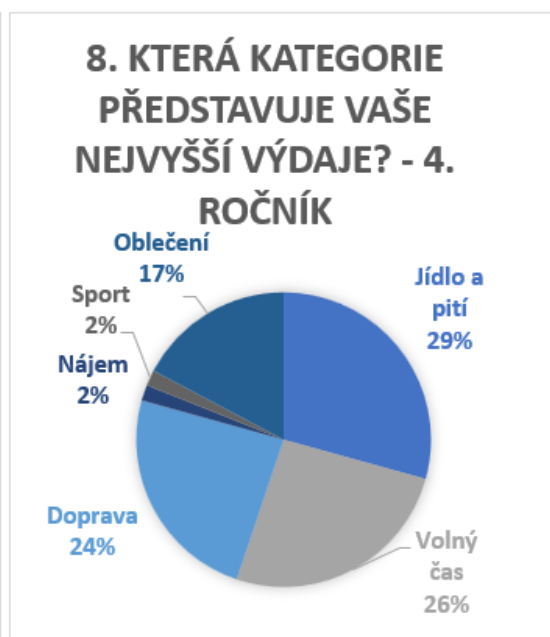
Následující otázka č. 8 zjišťuje, za co konkrétně studenti utratí nejvíce peněz, jaké jsou jejich největší výdaje. Na výběr byly nejčastější kategorie – jídlo a pití, volný čas, doprava, sport, elektronika, oblečení s možností doplnit svou vlastní odpověď v rámci možnosti „jiné“. U studentů prvních ročníku nikdo neodpověděl, že jejich výdaje nejvíce představuje sport, elektronika a ani oblečení. Nejvíce převládá kategorie doprava (40 %), dále jídlo a pití (33 %) a volný čas (27 %). Vše je uvedeno v grafu č. 16. Kategorie studentů končících ročníků jsou znázorněny v grafu č. 17. Zde převládá kategorie jídlo a pití (29 %), dále je to volný čas (26 %), na třetím místě teprve doprava (24 %). Za oblečení nejvíce utrácí 17 % studentů. Výdaje za sport převládají pouze u 1 studenta (2 %). Možnosti odpovědi „jiné“ využil také pouze 1 student s tím, že u něj převládají největší výdaje za nájem (2 %). Ani tito studenti nezahrnuli kategorii elektronika mezi své největší výdaje, kdežto elektronika v dnešní době představuje značný trend, obzvláště mezi mladými lidmi. Jsou zde patrné poměrně značné rozdíly mezi ročníky, které přisuzují k věkovému rozdílu studentů a změně jejich prioritám a potřebám.

Graf 16 Nejvyšší výdaje - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

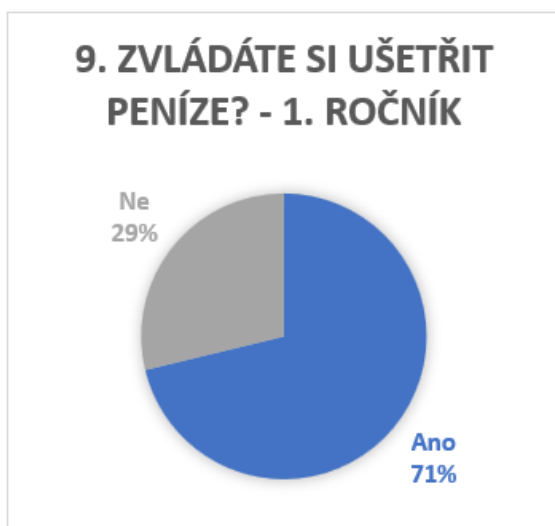
Graf 17 Nejvyšší výdaje - 4.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

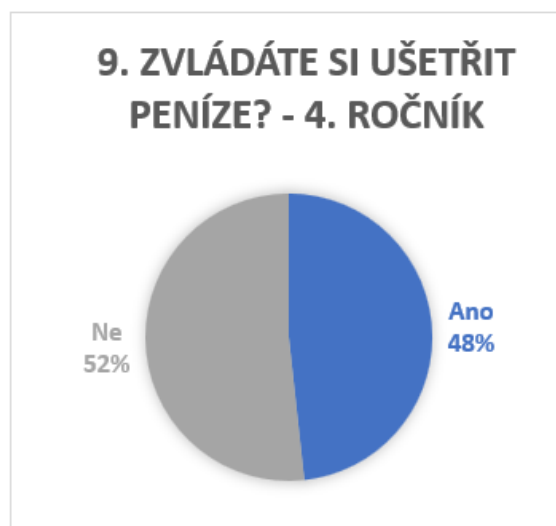
Devátá otázka se zabývá šetřením financí. Studenti odpovídali na otázku, zda si zvládají našetřit peníze, které získají formou kapesného, brigády nebo darů (např. narozeniny, svátek, Vánoce). U studentů prvního ročníku výsledky dopadly lépe než u staršího ročníku. Graf č. 18 ukazuje procentuální zastoupení prvního ročníku, tedy 71 % studentů si dokáže peníze ušetřit a 29 % to nedokáže. Z grafu č. 19 vyplývá, že studenti čtvrtého ročníku mají větší problém ušetřit peníze, konkrétně 52 % z nich si ušetřit nedokáže, 48 % pak ano. Vlivem může být velmi nízké kapesné, nedocházení na brigády nebo naopak vysoké osobní náklady, především čtvrtého ročníku.

Graf 18 Šetření - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

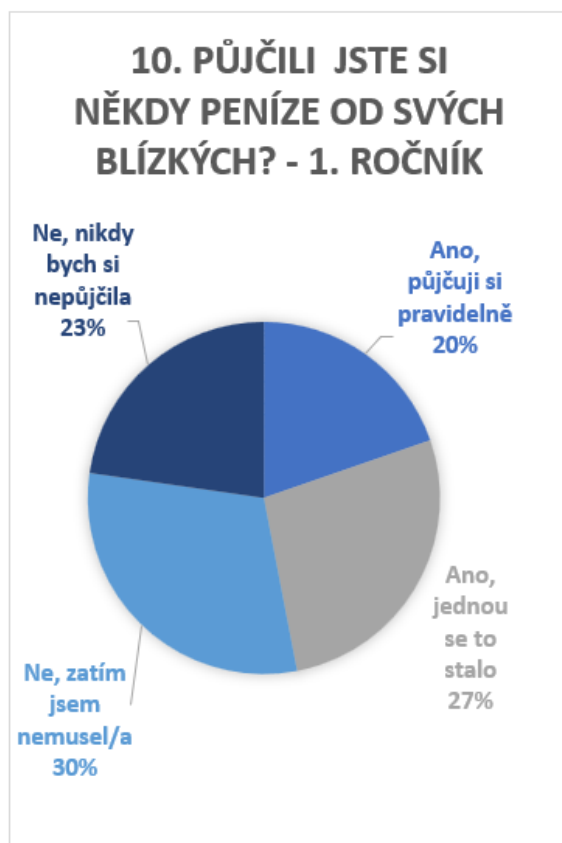
Graf 19 Šetření - 4.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

V otázce č. 10 se zabýváme půjčováním peněz v rámci širší rodiny, kdy se tedy jedná pouze o rodinu či blízké přátele. Občas se může naskytnout situace, kdy potřebujeme pomoci – ať už se jedná o radosti svým blízkým, snění o nějakých materiálních záležitostech či nepříjemných situacích. U obou ročníků převažuje odpověď „ne“ s variantami, že se jim tato situace nikdy nestala nebo by to ani nikdy neudělali. Graf č. 20 uvádí hodnoty studentů prvního ročníku - 20 % si půjčuje pravidelně, jedenkrát si půjčilo 27 % studentů, 30 % se nedostalo do situace, že by si peníze museli půjčit a nikdy by si nepůjčilo 23 % studentů. Kdežto odpovědi studentů čtvrtého ročníku jsou rozdílné v pravidelném půjčování, zde si pravidelně půjčuje jen 9 % oproti mladším žákům, jednou si peníze od širší rodiny půjčilo více studentů a to 36 %, 21 % k tomu zatím nemělo příležitost a ohledně odpovědi, že by si nikdy peníze od rodiny nepůjčili, je také více studentů proti, konkrétně 34 %. Tyto hodnoty nalezneme v grafu č. 21.

Graf 20 Půjčování peněz - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

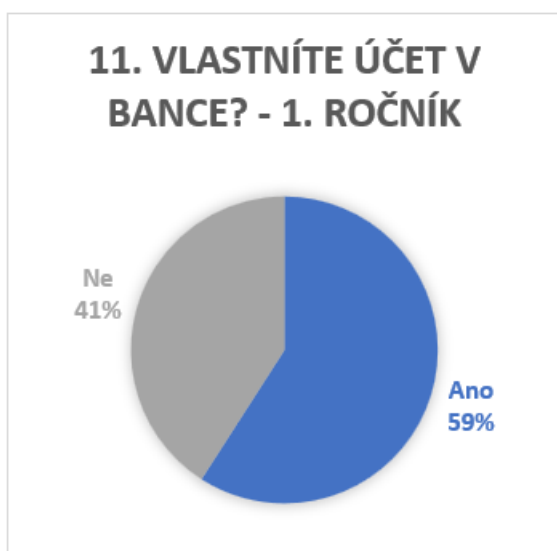
Graf 21 Půjčování peněz - 4.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

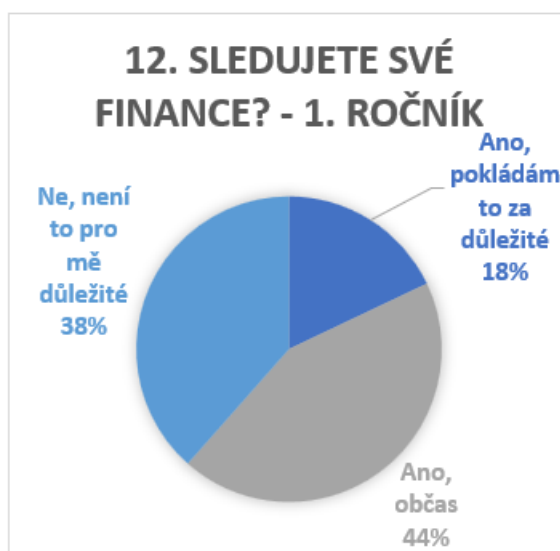
Otázky č. 11 a č. 12 jsou propojené a sbírají informace, zda studenti vlastní účet v bance a jak důkladně se zajímají o své finance na těchto účtech skrze internetového bankovníctví nebo výpisů z účtu. Nejprve se budeme zabývat odpověďmi prvního ročníku, které jsou vypracovány v grafech č. 22 a 23. Odpovědi na otázku č. 11, zda studenti vlastní účet v bance, vidíme v grafu č. 22. Účet v bance vlastní 59 % (39 studentů) a 41 % (27 studentů) účet nevlastní. Zda studenti vlastní účet sledují své finance nebo ne, zobrazují v grafu č. 23 (otázka č.12). Převážná většina studentů své finance sleduje, za důležité to pokládá 18 % studentů, občas finance sleduje 44 % a 38 % vůbec nepoužívá internetové bankovníctví a ani nesleduje výpisy ze svého účtu. Příčinou nesledování svých financí může být spravování účtu svými rodiči a nezapojení žáka do těchto záležitostí.

Graf 22 Účet v bance - 1.r

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 23 Sledování financí - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

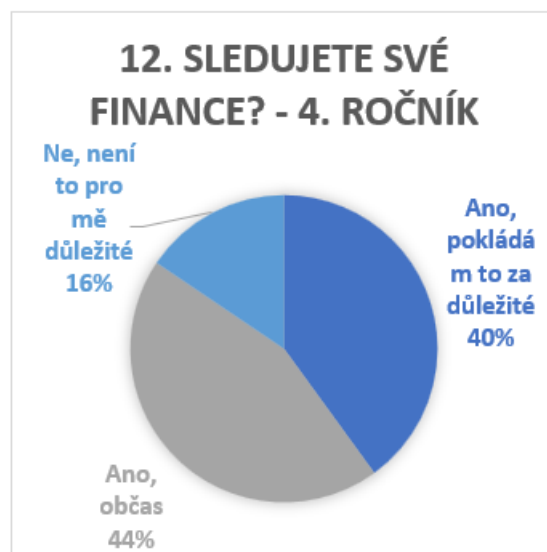
Co se týká ročníku čtvrtého, zde dosahují pozitivních výsledků ohledně zájmu o chodu na svém účtu. Dle grafu č. 24 účet v bance vlastní 78 % (tj. 45) studentů a 22 % (tj. 13) studentů účet nevlastní. Z těch, co účet vlastní, pokládá za důležité sledovat své finance 40 % studentů, dále pak jen občas sleduje svůj pohyb na účtu 44 % a pro 16 % studentů to vůbec není důležité (graf č. 25).

Graf 24 Účet v bance - 4.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 25 Sledování financí - 4.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

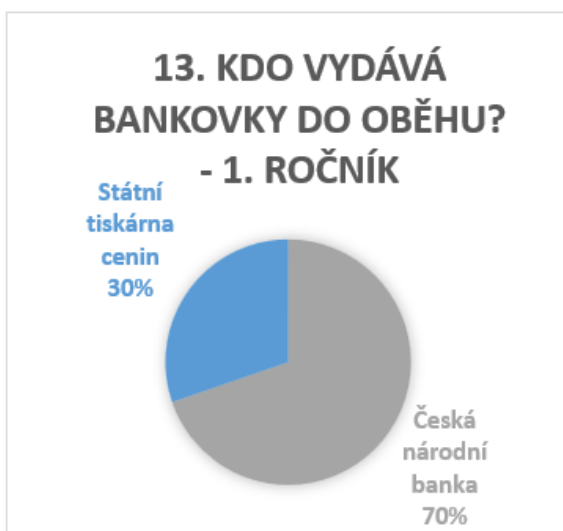
4.1.3 Znalosti

Stěžejním obsahem dotazníku jsou otázky č. 13 – č. 22, které prověřují znalosti studentů. U možnosti odpovědi na tyto otázky byla k dispozici i možnost „nevím“, z důvodu minimalizace zkreslování výsledků při tipování odpovědi. Otázka č. 13 zjišťuje znalosti ohledně vydávání bankovek do oběhu, konkrétně kdo za jejím vydáváním stojí. Z možností bylo na výběr:

- Státní tiskárna cenin
- Česká národní banka
- Komerční banky.

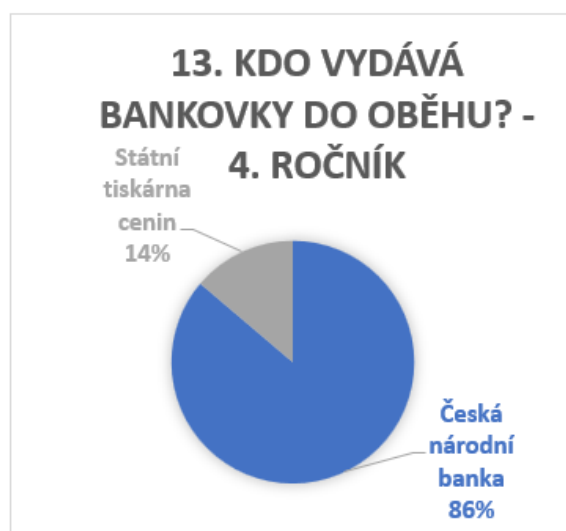
Studenti obou ročníků volili pouze mezi Státní tiskárnou cenin a Českou národní bankou a také u obou ročníků převládala správná odpověď. Graf č. 26 uvádí procentuální zastoupení těchto dvou možností u prvních ročníků, Česká národní banka dosahuje 70 % a Státní tiskárna cenin 30 % odpovědí. Studenti čtvrtého ročníku mají lepší výsledky, zde správnou odpověď vědělo 86 %, Státní tiskárnu cenin uvedlo 14 % studentů, hodnoty vidíme v grafu č. 27.

Graf 26 Vydávání bankovek do oběhu - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 27 Vydávání bankovek do oběhu - 4.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Otázka č. 14 je zaměřena na rozdíl mezi kreditní a debetní kartou. Možnosti byly následující:

- používáním kreditní karty čerpám své vlastní peníze z běžného účtu a debetní kartou čerpám peníze z úvěru
- používáním kreditní karty čerpám peníze z úvěru a debetní kartou čerpám své vlastní peníze z běžného účtu.

Výsledky obou ročníků dokazují, že převažují správné odpovědi. U studentů prvního ročníku je to 42 % (graf č.28), u čtvrtého ročníku 69 % (graf č. 29). Nesprávnou odpověď zaškrtno 35 % u prvního ročníku a 22 % u čtvrtého ročníku. Avšak 23 % studentů v prvním ročníku označilo odpověď „nevím“, ve čtvrtém ročníku 9 % studujících.

Graf 28 Kreditní a debetní karta - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 29 Kreditní a debetní karta – 4.r.

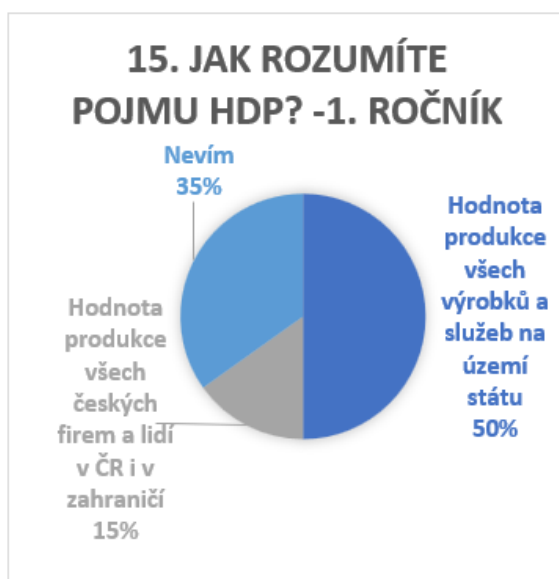
Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

V otázce č. 15 se zabýváme definicí pojmu hrubého národního produktu. Bylo na výběr z těchto variant:

- hodnota produkce všech výrobků a služeb na území státu
- hodnota produkce všech českých firem a lidí v ČR i v zahraničí.

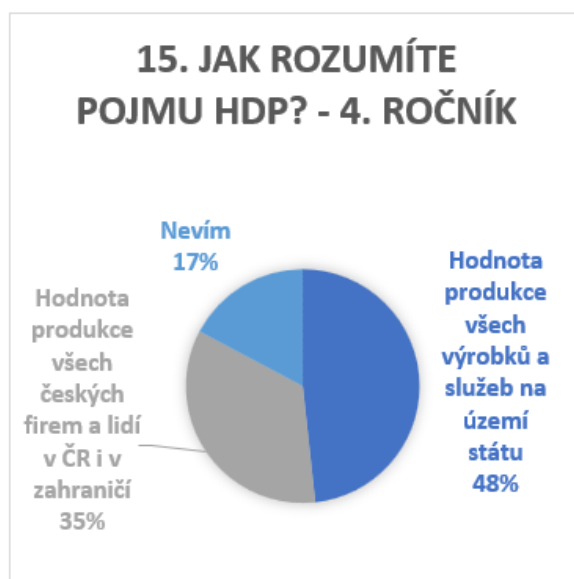
Odpovědi studentů v prvním ročníku byly překvapivé, 50 % z nich odpovědělo správně. Špatnou odpověď vybralo 15 % studentů a 35 % studentů zvolilo odpověď „nevím“. Tyto hodnoty jsou uvedeny v grafu č. 30. V grafu č. 31 vidíme odpovědi studentů čtvrtého ročníku a oproti ročníku prvnímu, správnou variantu zvolil menší počet, konkrétně 48 %. Zmýlilo se 35 % studentů a 17 % odpověď nevědělo. Odpovědi žáků prvního ročníku jsou pozitivní možná kvůli aktuálně probíranému tématu v hodinách.

Graf 30 Definice HDP - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 31 Definice HDP - 4.r.

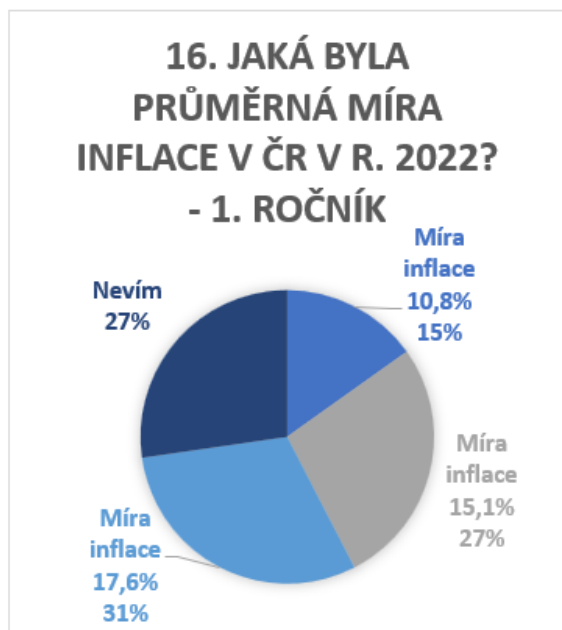
Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Otázka č. 16 se zaměřuje na hodnotu průměrné míry inflace v roce 2022. Bylo na výběr mezi těmito odpověďmi:

- 10,8 %
- 15,1 %
- 17,6 %.

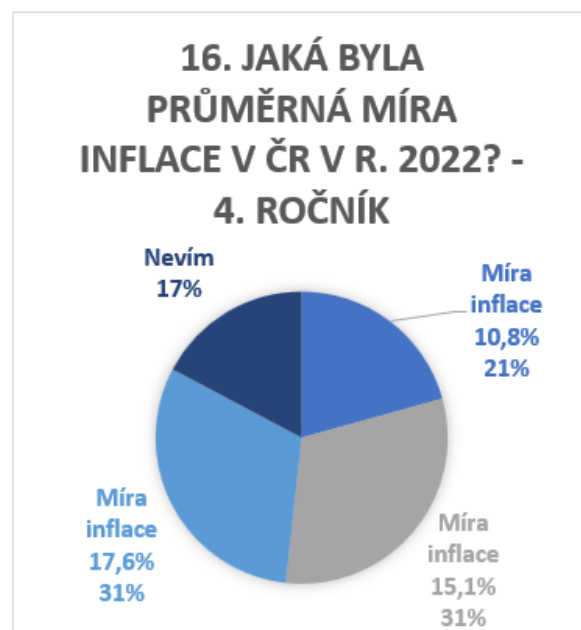
Všechny možnosti, jak odpovědět na tuto otázku, si zde našly své dostatečné zastoupení. V prvním ročníku odpovědělo správně pouze 27 % žáků, ve čtvrtém ročníku označilo správnou odpověď 31 % studentů. První ročníky se domnívají, že průměrná míra inflace v roce 2022 byla 17,6 % a myslí si to 31 % z nich. Dále se 15 % domnívá, že správně je možnost míry inflace 10,8 % a 27 % odpověď neví. Těchto hodnot si můžeme povšimnout v grafu č. 32. U končících ročníků jsou odpovědi vyrovnané mezi možnostmi míry inflace 15,1 % a 17,6 % stejným procentuálním zastoupením 31 % studentů. Že míra inflace v r. 2022 byla 10,8 %, si myslí 21 % studentů čtvrtých ročníků a 17 % zvolilo možnost „nevím“. Pro lepší názornost jsou tyto procentuální hodnoty uvedeny v grafu č. 33. Rozlišnosti v odpovědích mohou být způsobeny např. záměnou za mírami inflace v jednotlivých měsících roku 2022.

Graf 32 Průměrná míra inflace 2022 – 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 33 Průměrná míra inflace 2022 – 4.r.

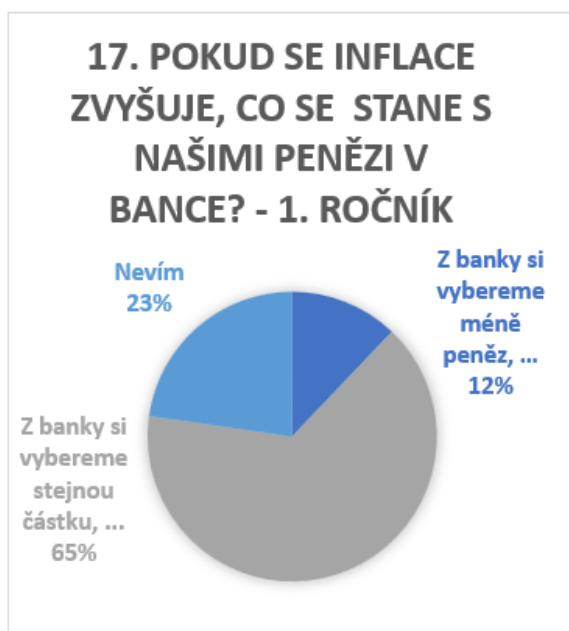
Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Inflací se též zabývá otázka č. 17 a prověřuje studenty, zda mají přehled o tom, co se stane s našimi penězi uloženými v bance, pokud se inflace zvyšuje. Studenti vybírali z těchto možností:

- z banky si vybereme méně peněz, než kolik jsme vložili a koupíme si na ně stejně jako před zvýšením inflace
- z banky si vybereme stejnou částku, jakou jsme vložili a koupíme si za to méně než před zvýšením inflace.

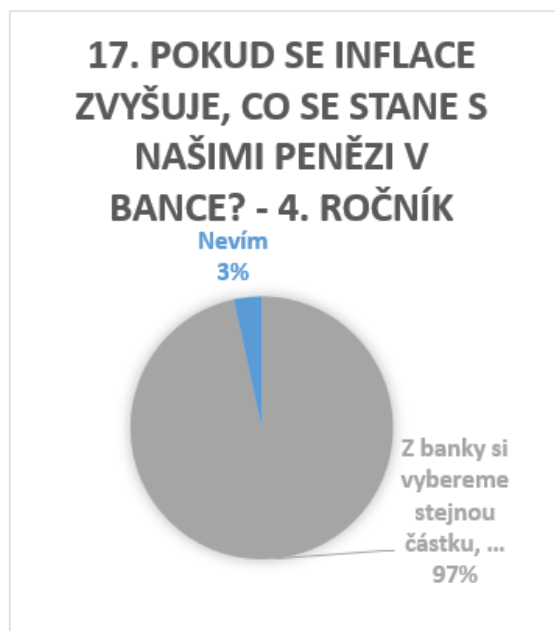
Studenti se v této oblasti oproti minulé otázce velmi dobře orientují, správně odpovědělo 65 % studentů prvního ročníku a 97 % studentů ročníku čtvrtého. Pouze 12 % studentů prvního ročníku uvedlo špatnou odpověď a 23 % odpověď neznalo, jak je uvedeno v grafu č. 34. Ani jeden student čtvrtého ročníku neoznačil chybnou odpověď, pouze zvolili možnost „nevím“ a to jen ze 3 %. Odpovědi čtvrtého ročníku nalezneme v grafu č. 35.

Graf 34 Zvyšování inflace - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 35 Zvyšování inflace - 4.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

V otázce č. 18 studenti odpovídají na otázku ohledně leasingu. Konkrétně zjišťujeme, kdo je označen jako majitel vozidla, pokud ho získáme prostřednictvím leasingové společnosti. Jako odpovědi jsou vybrány tyto varianty:

- uživatel automobilu
- leasingová společnost.

Tato otázka nedělala studentům příliš velké problémy a správnou odpověď převážná většina zná. I přes to, že si automobil formou leasingové společnosti lze koupit, zůstává automobil po celou dobu splácení leasingu majetkem právě leasingové společnosti a převádí se na uživatele automobilu až po ukončení splácení. Leasingovou společnost, jakožto správnou odpověď označilo 71 % studentů prvního ročníku a 91 % čtvrtého ročníku. Nesprávnou odpověď, tedy že automobil vlastní jeho uživatel už od počátku splácení, uvedlo 20 % studentů prvního a 4 % studentů čtvrtého ročníku. Správnou odpověď nevědělo 9 % prvního a 5 % čtvrtého ročníku. Graf č. 36 uvádí odpovědi za první ročník zanesené v koláčovém grafu a graf č. 37 za čtvrtý ročník.

Graf 36 Leasing - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 37 Leasing - 4.r.

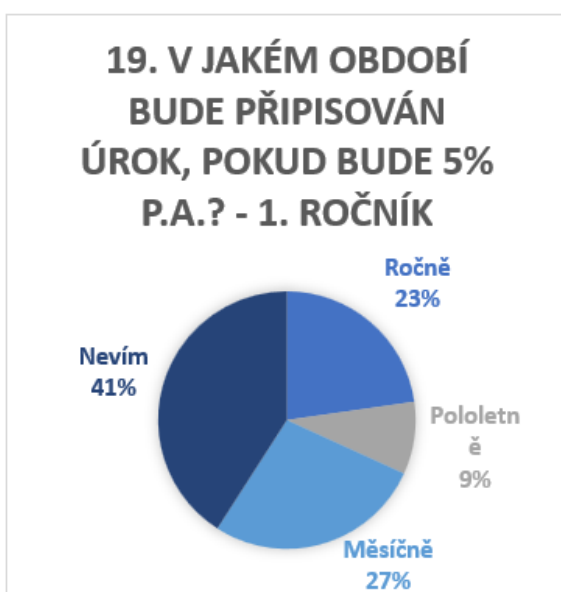
Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Následuje otázka č. 19, která prověřuje znalost studentů ve zkratkách četnosti připisování úroků. Otázka zní: „V jakém období bude úrok připisován, pokud si uložíme do banky peníze s úrokem 5 % p.a.“ Odpovědi na tuto otázku zní:

- ročně
- pololetně
- měsíčně.

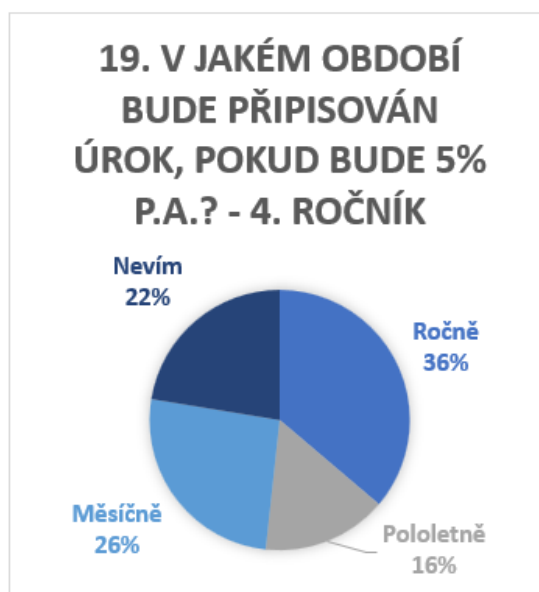
Tato otázka pro studenty už nebyla tak jednoznačná, jako otázky předešlé. Zde poměrně velká část studentů volila odpověď „nevím“, nejvíce tomu bylo u prvních ročníků. U těchto studentů to byla nejvíce označovaná odpověď, dále pak 27 % odpovědělo nesprávnou odpověď „měsíčně“, další nesprávnou možnost „pololetně“ volilo nejméně studentů a to 9 %. Správně odpovědělo 23 %, že zkratka p.a. odpovídá ročnímu připisování, což uvádí graf č. 38. Studenti čtvrtého ročníku nejčastěji odpovídali správně, tedy 36 % volilo připisování roční. Že se jedná o měsíční připisování úroku, si myslí 26 % těchto studentů a pololetní připisování zvolilo 16 %. Jak jsem zmínila výše, odpověď nevědělo zde též velký počet studentů, konkrétně se jedná o 22 % studentů. Jejich hodnoty jsou převedeny do grafu č. 39.

Graf 38 Zkratka p.a. - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 39 Zkratka p.a. - 4.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Otázka č. 20 je zaměřena na znalost definice jistiny, jenž je základní půjčená částka neobsahující úroky a poplatky. Studenti volili z těchto variant:

- základní částka půjčená od banky nezahrnující úrok a jiné poplatky
- konečná částka včetně úroků a poplatků.

Z každého ročníku necelá polovina rozumí pojmu jistina, konkrétně u žáků z prvního ročníku správně označilo odpověď 43 %, u žáků ze čtvrtého ročníku je procentuální zastoupení větší a to 48 %. Chybné odpovědi se dostalo od 24 % žáků prvního ročníku a 31 % čtvrtého ročníku. V definici jistiny si nebylo jisto 33 % studentů z prvního a 21 % studentů z ročníku čtvrtého. Počty odpovědí od prvních ročníků dokazuje graf č. 40 a od studentů ve čtvrtém graf č. 41.

Graf 40 Jistina - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 41 Jistina - 4.r.

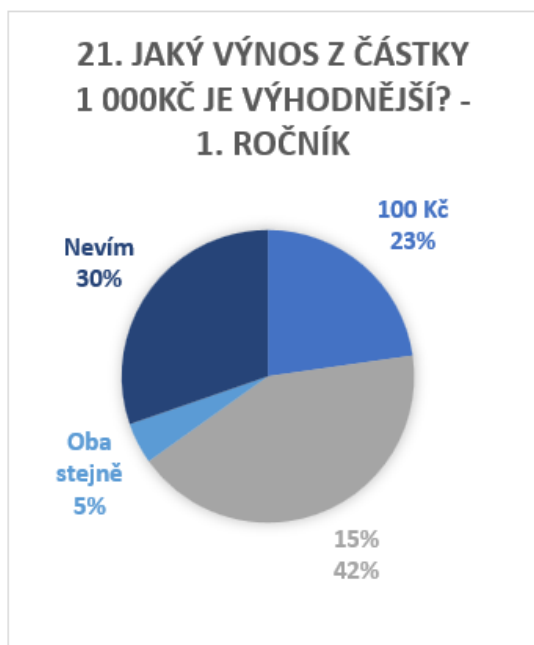
Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Výnosem se zabýváme v otázce č. 21. Otázka byla tvořena tak, aby bylo možné správně odpovědět bez potřeby kalkulačky, jedná se tak o jednoduché početní operace. Testuji, zda studenti dokážou rozeznat, jaký výnos z investované částky je výhodnější. Na výběr bylo z těchto sestavených odpovědí:

- 100 Kč
- 15 %
- oba stejně.

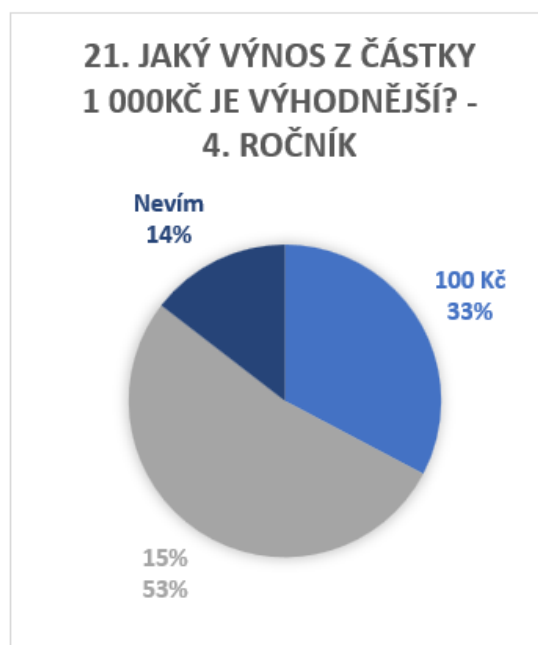
Každý ročník má největší počet odpovědí u správné varianty, tedy že nejvýhodnější výnos z částky 1 000 Kč představuje 15 %. Žáci prvního ročníku tak odpověděli ze 42 %, u žáků čtvrtého ročníku více než polovina, konkrétně 53 %. Z grafu č. 42 můžeme zjistit, že 30 % studentů z prvního ročníku odpověď nevědělo a 23 % chybně uvedlo, že nejvýhodnější výnos činí 100 Kč. Tohoto se též domnívá 33 % studentů čtvrtého ročníku a 14 % těchto studentů zvolilo možnost „nevím“. Jejich procentuální zastoupení je zobrazeno v grafu č. 43. Tato otázka prověřuje nejen znalosti v oblasti výnosu investice, ale také matematické dovednosti.

Graf 42 Výnos - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 43 Výnos - 4.r.

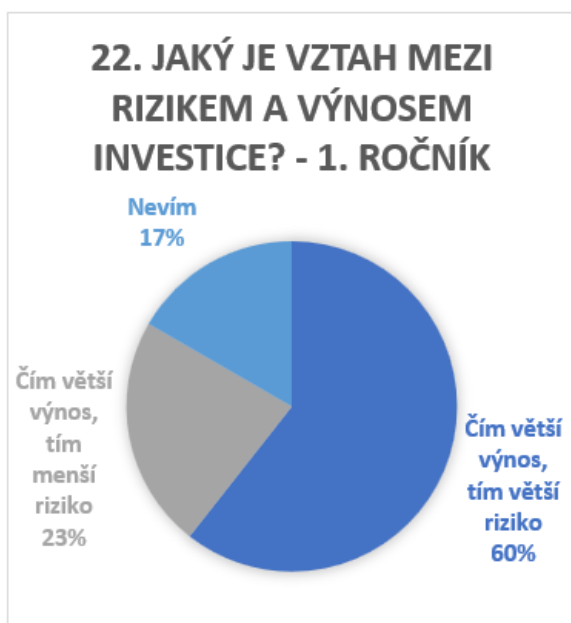
Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Poslední otázkou dotazníku prověřuji znalost vztahu mezi rizikem a výnosem investice, jedná se o otázku č. 22. Bylo na výběr z těchto odpovědí:

- čím větší výnos, tím větší riziko
- čím větší výnos, tím menší riziko.

Studenti z velké části obou ročníků rozumí tomuto vztahu mezi výnosem a rizikem investice a odpovídali správnou možností – čím je větší výnos, tím je i větší riziko. Co se týká prvního ročníku, jsou hodnoty všech odpovědí uvedeny v grafu č. 44 a vidíme, že správnou odpověď zvolilo 60 % studentů, mylilo se 23 % studentů a odpověď netušilo a zaškrtnulo odpověď „nevím“ 17 % studentů. Graf č. 45 uvádí odpovědi studentů čtvrtého ročníku, kteří nejvíce zvolili správnou variantu z 83 %. Chybně odpovědělo 14 % a 3 % studentů raději volilo odpověď „nevím“.

Graf 44 Výnos a riziko - 1.r.

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

Graf 45 Výnos a riziko - 4.r.

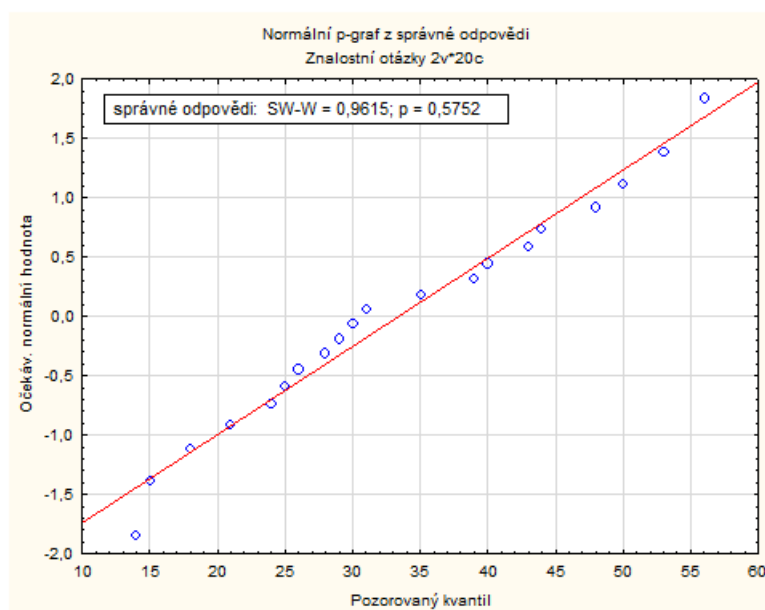

Zdroj: MS Excel, vlastní zpracování

4.2 Ověření hypotézy

V této části se budu zabývat výsledky dotazníkového šetření ze znalostních otázek č. 13 – č. 22, které budu zpracovávat za pomoci softwaru *Statistica*. Ověřím znalosti studentů získané studiem na střední škole mezi prvním a čtvrtým ročníkem. Nejprve je nutné zjistit, zda data mají předpoklad pro normální rozdělení a provést ověření pomocí Shapirova – Wilkova testu normality.

Graf 46 Shapirov-Wilkův test normality

Zdroj: SW Statistica

Dle hodnot Shapirova – Wilkova testu v grafu č. 46 nemůžeme zamítnout hypotézu o normalitě, data jsou normálně rozdělená. K výpočtu použijeme dvouvýběrový t-test pro nezávislé soubory. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ testujeme hypotézu:

H₀: Mezi studenty prvních a čtvrtých ročníků neexistuje statisticky významný rozdíl ve znalostech v oblasti finanční gramotnosti.

H₁: Mezi studenty prvních a čtvrtých ročníků existuje statisticky významný rozdíl ve znalostech v oblasti finanční gramotnosti.

V tabulce č. 6 je uveden výsledek analýzy dvouvýběrového t-testu:

Tabulka 6 *Dvouvýběrový t-test*

Proměnná	t-testy; Grupovací: ročník (Znalostní otázky)										
	Průměr 1	Průměr 4	Hodnota	SV	p	platných 1	platných N 4	sm.odch. 1	sm.odch. 4	F-poměr Rozptyly	p Rozptyly
správné odpovědi	29,60000	37,30000	-1,39184	18	0,180931	10	10	10,68956	13,84879	1,678433	0,452343

Zdroj: SW Statistica

Ve výpočtu je již také uvedena také hodnota F-testu, která ověřuje hypotézu o rovnosti rozptylů ve znalostech studentů obou ročníků. P-hodnota F-testu je vyšší než hladina významnosti α ($0,452343 > 0,05$). Přijímáme nulovou hypotézu o rovnosti rozptylů ve znalostech studentů obou ročníků, nebyl prokázán statisticky významný rozdíl v rozptylu správných odpovědí studentů prvních a čtvrtých ročníků středních škol.

P-hodnota samotného t-testu je větší než hladina významnosti α ($0,180931 > 0,05$), nulovou hypotézu tedy nemůžeme zamítnout. Z toho vyplývá, že mezi studenty prvních a čtvrtých ročníků ve znalostech v oblasti finanční gramotnosti není statisticky významný rozdíl.

5 Výsledky a diskuse

V dotazníkovém šetření, které je zaměřeno na znalosti studentů v oblasti finanční a ekonomické gramotnosti, se podařilo získat odpovědi od 124 respondentů. Studované obory studentů byly vybrány tak, aby jejich zaměření bylo odlišné a my tak získali širší okruh dat. Dle zaměření diplomové práce, jsou studenti středních škol rozděleni na začínající a končící ročníky, pro lepší vyhodnocování a následné určení získané úrovně v oblasti finanční gramotnosti během studia.

Otázky obsažené v dotazníku byly utvořeny do tří oblastí, první oblastí jsou základní informace o studentovi a jeho setkání během studia s finanční gramotností. Z celkového počtu 124 respondentů studuje první ročník 66 respondentů, což představuje 53 % studentů a čtvrtý ročník studuje 58 respondentů a představují 47 % všech dotázaných. V celkovém počtu převažují ženy, konkrétně 69 žen (tj. 56 %) a 55 mužů (tj. 44 %). Vybraný obor strojírenství, který studují převážně muži, vyrovnává obor sociální činnost, který je naopak spíše ženským oborem. Obor ekonomické lyceum je zastoupen jak ženským, tak mužským pohlavím. Většina studentů se během studia s finanční gramotností v nějakém předmětu setkala, žádný obor však nevyučuje finanční gramotnost jako samostatný předmět. Nejvíce studentů udává, že se nejčastěji vyučuje finanční gramotnost v předmětu matematika, jak u prvních, tak čtvrtých ročníků. 68 % studentů prvních ročníků udává, že oblasti finanční gramotnosti byly vyučovány v rámci nějakých předmětů, konkrétně 76 % z nich se s finanční gramotností setkali v matematice, dále pak 24 % z nich uvedlo občanskou nauku. Též převážná většina studentů čtvrtého ročníku, tedy 88 %, se setkala s nějakým tématem z oblasti finanční gramotnosti. Nejvíce tomu bylo v matematice (38 %), dále pak v ekonomice (33 %), sociální politice (15 %) a již zmíněné občanské nauce (14 %). Můžeme tedy potvrdit, že ačkoliv není zařazen samostatný předmět finanční gramotnosti, tak během celého studia na střední škole je na finanční gramotnost kladena pozornost. Pro 98 % studentů prvního ročníku je důležité vzdělávat se ve finanční oblasti a umět tyto získané dovednosti praktikovat ve svém životě, stejně tak pro 100 % studentů čtvrtého ročníku. Tyto odpovědi mě velmi překvapili, studenti mají zájem o vzdělávání se, což se může odrazit v dospělosti při hospodaření s penězi a zachování si finančního zdraví.

Druhým okruhem otázek obsažených v dotazníku jsou témata týkající se hospodaření a finanční situace studenta. Každý student má určitou denní osobní spotřebu

týkající se financí, ať už vyšší nebo nižší, která začíná cestou do školy přes základní potřeby mimo domov. Co se týká studentů prvních ročníků, 73 % z nich dostává kapesné a 75 % si nepřivydělává žádnou brigádou. Pouze 3 % chodí na pravidelnou brigádu a 22 % si chodí přivydělávat jen občas, pravděpodobně se to týká letních brigád. Ve čtvrtém ročníku obdrží kapesné méně studentů, konkrétně 59 %. Studentů, kteří na brigády nechodí je 31 %. Pravidelně si přivydělává 22 % a občasné brigády využívá 47 % studentů. Vzhledem k věkovému rozdílu studentů jsou očekávané takto vysoké odlišnosti v odpovědích, studenti čtvrtých ročníků dosáhli věku 18 let a mají tak větší možnosti při hledání brigád než studenti prvního ročníku. S věkem souvisejí také zvyšující se denní náklady na spotřebu studenta, oproti studentům v prvním ročníku mají jiné chování a potřeby. Pro první ročníky představují jejich nejvyšší výdaje za dopravu, konkrétně je tomu tak u 40 % studentů. Na druhém místě je kategorie jídlo a pití, což uvedlo 33 % studentů a na třetím místě uvedlo 27 % studentů volný čas. Oproti tomu starší studenti uvedli více kategorií, mezi které zařadilo 17 % studentů oblečení, dále 2 % sport a 2 % nájem. Výdaje za dopravu uvádí menší počet než u prvních ročníků, tedy 24 %. Nejčastěji studenti čtvrtých ročníků utratí za jídlo a pití (29 %) a volný čas (26 %). Je tedy zde opravdu patrný rozdíl ve změně potřeb starších studentů, jelikož výdaje za jídlo a pití nebo volný čas často převyšují i náklady za dopravu. Také právě z důvodu zvýšení výdajů za tyto kategorie vyhledávají starší studenti více brigád, mnohdy kvůli tlaku ze strany rodičů nebo kvůli snaze osamostatnit se. Jak byl již zmíněn výdaj za nájem, může nastat i taková situace např. kvůli nesrovnalostem v rodině. Navazují tématem šetření financí, ať už studenti získávají peníze kapesným, brigádami nebo formou darů, např. při narozeninách, jmeninách či jiných událostí. Studenti prvního ročníku zvládají šetřit lépe než studenti čtvrtého ročníku. V prvním ročníku si našetřit dokáže 71 % studentů, v ročníku čtvrtém pak méně než polovina a to 48 %. Vzhledem k vysokým nárokům starších studentů je to pro ně složitější, i přes fakt, že starší studenti docházejí na brigády více o 44 p. b. S tímto tématem souvisí i půjčování peněz. V otázce vymezují půjčování v rámci širší rodiny, tzn. rodiny a blízkých přátel. Pravidelně nebo alespoň jednou si někdy půjčilo o 2 p. b. víc studentů prvního ročníku, avšak mladší studenti si půjčují více pravidelněji, a to přesně o 11 p. b. Důležitý je poznatek, že nikdy by si nepůjčilo 23 % studentů z prvního a 34 % studentů ze čtvrtého ročníku. Znamená to racionální uvažování studentů, se kterým lze dobře pracovat a rozvíjet ho nadále správným směrem. Dále pak 59 % studentů prvního

ročníku vlastní účet v bance, kde převážně sledují své finance jen občas (44 %). Pro 38 % není důležité sledovat pohyby na svém účtu. Studenti čtvrtého ročníku vlastní účet v bance častěji o 19 p. b. a sledování svých financí považuje více studentů za důležitou činnost. Pozitivnější je i menší počet těch studentů, který to za důležité nepovažují.

Třetí okruh otázek je znalostních. Úspěšnosti jednotlivých otázek a následně i celkové úspěšnosti obou ročníků jsem pro přehlednost zanesla do tabulky č. 7.

Tabulka 7 Úspěšnosti znalostních otázek

Číslo otázky	Úspěšnost 1. ročníku	Úspěšnost 4. ročníku	Úspěšnost otázky celkem	Rozdíl mezi ročníky
13	70 %	86 %	78 %	16 p. b.
14	42 %	69 %	55,5 %	27 p. b.
15	50 %	48 %	49 %	2 p. b.
16	27 %	31 %	29 %	4 p. b.
17	65 %	97 %	81 %	32 p. b.
18	71 %	91 %	81 %	20 p. b.
19	23 %	36 %	29,5 %	13 p. b.
20	43 %	48 %	45,5 %	5 p. b.
21	42 %	53 %	47,5 %	11 p. b.
22	60 %	83 %	71,5 %	23 p. b.
Celkem	49,3 %	64,2 %	56,75 %	

Zdroj: vlastní zpracování

Všech deset znalostních otázek obsažených v dotazníku mělo 57 % úspěšnost mezi studenty z obou ročníků. Čtvrtý ročník s úspěšností 64,2 % překonal první ročník o 14,9 p. b., jehož úspěšnost byla 49,3 %. Otázka č. 18 měla u studentů prvního ročníku nejvyšší úspěšnost ze všech znalostních otázek, konkrétně 71 %. Otázka byla zaměřena na pronájem automobilu prostřednictvím leasingu. Studenti čtvrtého ročníku byli nejvíce úspěšní v otázce č. 17 z 97 %, zabývající se změnou inflace v kombinaci s penězi na účtu. Naopak s největšími problémy se setkali studenti prvního ročníku v otázce č. 19, která zjišťovala znalost zkratky „p.a.“ v rámci připisování úroku. Tato otázka nese úspěšnost

pouze z 23 %. Pro studenty čtvrtého ročníku byla nejsložitější otázkou otázka č. 16 s úspěšností 31 %, kde měli studenti problém s průměrnou mírou inflace v roce 2022. Zároveň je otázka č. 16 celkově tou nejméně úspěšnou, která je obsažena v dotazníku.

Vyhodnocení dotazníku popisnou statistikou je doplněno o statistické testování hypotézy pomocí dvouvýběrového t-testu. Ač jsou rozdíly ve znalostech studentů prvního a čtvrtého ročníku v oblasti finanční gramotnosti patrné, nebyl prokázán statisticky významný rozdíl. Výsledek analýzy se sice blížil k hranici zamítnutí nulové hypotézy, lze ale tvrdit, že vyučování širokého okruhu finanční gramotnosti v rámci vyučovacích hodin ostatních předmětů není pro studenty středních škol a jejich ekonomickou a finanční gramotnost dostačující.

6 Závěr

Závěrem lze shrnout, že se Česká republika aktivně věnuje finanční gramotnosti a finančnímu vzdělávání nejen studentů základních a středních škol, ale i dospělé populace. Nová podoba *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0* klade nově důraz na pedagogy, seniory, nezaměstnané a současné i budoucí zaměstnance veřejného sektoru. Rámcové vzdělávací programy jsou podkladem pro tvorbu školních vzdělávacích programů, které se též v roce 2020 dočkaly aktualizace. Jsou zjednodušené a lépe uchopitelné základními a středními školami s cílem kvalitnější a efektivnější výuky. Také v České republice probíhá několik projektů a soutěží finanční gramotnosti určené základním a středním školám, kterými je mimo jiné sledována úroveň vzdělanosti.

Rozdíly mezi studenty prvních a čtvrtých ročníků zjištěné dotazníkovým šetřením jsou patrné, studenti čtvrtých ročníků si jsou v odpovědích jistější, mají více zkušeností vzhledem k jejich věku a často už se v běžném životě setkali s problematikou finanční gramotnosti. Jsou zodpovědnější, ať co se týče půjčování peněz, docházením na brigády nebo považování důležitosti sledování jejich financí. Vzhledem k výsledkům znalostních otázek považují za uspokojující logické schopnosti studentů obou ročníků. Ekonomické zaměření v dotazníkovém šetření nemohu hodnotit jako pozitivní ani v jednom ročníku, studenti v této části často chybovali.

Vzhledem k neprokázání statisticky významného rozdílu mezi studenty středních škol navrhuji pozvednout kvalitu výuky finanční gramotnosti pomocí programu „Finančně gramotná škola“. Ač je v České republice dostatek podpůrných programů, které poskytují pomoc s pozvednutím kvality výuky, tak je dosud základní a střední školy příliš nevyužívaly. Aktuálně se sice setkáváme s rostoucí oblibou těchto programů a soutěží, měly by se však rozšiřovat více. Díky zapojení se do projektu „Finančně gramotná škola“ školy dlouhodobě pracují na zvyšování kvality výuky za pomoci lektorů a metodiků.

Cílem diplomové práce bylo zhodnotit finanční a ekonomickou úroveň znalostí studentů získané studiem na střední škole, jejich schopnosti logického a racionálního chování v oblasti financí, které jsou v této diplomové práci naplněny.

7 Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

BERTL, I. 2012. *Kapitoly o finanční gramotnosti*. 1. vyd. Praha: Triton. 77 s. ISBN 978-80-7387-622-7.

CHRÁSKA, M. 2016. *Metody pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s. 256 s. ISBN 978-80-247-5326-3.

HESOVÁ, A., ZELENDOVÁ, E. 2011. *Finanční gramotnost ve výuce: metodická příručka*. 1. vyd. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, divize VÚP. 59 s. ISBN 978-80-86856-74-2.

KÁBA, B., SVATOŠOVÁ, L. 2012. *Statistické nástroje ekonomického výzkumu*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. 176 s. ISBN 978-80-7380-359-9.

KLÍNSKÝ, P., MÜNCH, O., CHROMÁ, D. 2021. *Ekonomika – ekonomická a finanční gramotnost pro SŠ*. 12. vyd. Praha: Eduko nakladatelství, s.r.o. 162 s. ISBN 978-80-88057-89-5.

KOCIÁNOVÁ, H. 2012. *Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co Vás neměl kdo naučit*. Olomouc: ANAG. 151 s. ISBN 978-80-7263-767-6.

LICHTENBERKOVÁ, K., MERUNKOVÁ, J. 2017. *Finančně gramotná a podnikavá škola*. Praha: Yourchance o.p.s. 189 s. ISBN 978-80-906954-0-5.

LIPOVSKÁ, H. 2017. *Moderní ekonomie: jednoduše o všem, co byste měli vědět*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s. 252 s. ISBN 978-80-271-0120-7.

POTŮČEK, M. 2018. *České důchody*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum. 181 s. ISBN 978-80-246-4236-9.

SAMUELSON, P., NORDHAUS, W. 2009. *Economics*. 19. vyd. McGraw-Hill. 744 s. ISBN 978-0-07-351129-0.

SYROVÝ, P. 2022. *Investování pro začátečníky*. 4. vyd. Praha: Grada Publishing. 144 s. ISBN 978-80-271-3458-8.

SYROVÝ, P., TYL, T. 2020. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing. 226 s. ISBN 978-80-271-2886-0.

ŠKVÁRA, M. 2016. *Finanční gramotnost*. 2. vyd., Praha: Repteam Praha a.s. 283 s. ISBN 978-80-904823-3-3.

Elektronické dokumenty

MFČR, Ministerstvo financí České republiky. *Finanční gramotnost 2020. Zpráva z výzkumu pro Ministerstvo financí ČR*. [online]. (PDF). [cit. z 13.11.2022]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_Zprava_2020_Financni-gramotnost-2020.pdf

MFČR, Ministerstvo financí České republiky. *Finanční vzdělávání a jeho vývoj v České republice* [online]. (PDF). [cit. z 10.11.2022]. Dostupné z: https://financniagramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2020_Financni-vzdelavani-a-jeho-vyvoj-v-CR.pdf

MFČR, Ministerstvo financí České republiky. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0* [online]. (PDF). [cit. z 20.6.2022]. Dostupné z: https://financniagramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2020_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0.pdf

Internetové zdroje

Finance.cz. *Výpočet mzdy 2023 – slevy na dani a daňová zvýhodnění*. [online]. [cit. z 28.2.2023]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/dane-a-mzda/mzda/vypocet-mzdy-a-zalohy-na-dan/slevy-na-dani/>

Finanční gramotnost. *Soutěž finanční gramotnosti* [online]. [cit. z 15.11.2022]. Dostupné z: <https://www.financniagramotnost.cz/>

Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat? *PISA 2021 šetření v oblasti finanční gramotnost* [online]. [cit. z 15.11.2022]. Dostupné z: <https://financniagramotnost.mfcr.cz/cs/narodni-registr-projektu/projekty-financniho-vzdelavani/pisa-2021-setreni-v-oblasti-financni-gra-3214>

Měsec.cz, váš průvodce finančním světem. *Sociální a zdravotní pojištění* [online]. [cit. z 24.2.2023]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/danovy-portal/dan-z-prijmu/socialni-a-zdravotni-pojisteni/>

MPSV, Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Minimální mzda*. [online]. [cit. z 28.2.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/minimalni-mzda>

MPSV, Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Sociální pojištění v roce 2023*. [online]. [cit. z 28.2.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/socialni-pojisteni>

MPSV, Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Životní a existenční minimum*. [online]. [cit. z 28.2.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/zivotni-a-existencni-minimum>

Revize pro střední odborné vzdělávání. *Aktualizované RVP SOV* [online]. [cit. z 14.11.2022]. Dostupné z: <https://revize-sov.edu.cz/>

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1 Základní schéma finanční gramotnosti	14
Obrázek 2 Daně a jejich rozdělení	29
Obrázek 3 Právní řád	39
Obrázek 4 Cílové skupiny NSFV 2.0	43

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 Výpočet čisté mzdy	32
Tabulka 2 Minimální mzda, životní a existenční minimum	33
Tabulka 3 Standardy FG pro 1. stupeň ZŠ	45
Tabulka 4 Standardy FG pro 2. stupeň ZŠ	45
Tabulka 5 Standardy FG pro SŠ	46
Tabulka 6 Dvouvýběrový t-test	70
Tabulka 7 Úspěšnosti znalostních otázek	73

8.3 Seznam grafů

Graf 1 Průběh anuitního splácení	21
Graf 2 Tržní rovnováha	24
Graf 3 Průměrná roční míra inflace v letech 2012-2022 v ČR	26
Graf 4 Dělení respondentů dle ročníku	49
Graf 5 Dělení respondentů dle pohlaví	49
Graf 6 Vyučování FG v předmětech - 1.r.	50
Graf 7 Vyučování FG v konkrétních předmětech - 1.r.	50
Graf 8 Vyučování FG v předmětech - 4.r.	51
Graf 9 Vyučování FG v konkrétních předmětech - 4.r.	51
Graf 10 Důležitost vzdělávání ve FG - 1.r.	51

Graf 11 Důležitost vzdělávání ve FG - 4.r.	51
Graf 12 Kapesné - 1.r.	52
Graf 13 Kapesné - 4.r.	52
Graf 14 Brigády - 1.r.	53
Graf 15 Brigády - 4.r.	53
Graf 16 Nejvyšší výdaje - 1.r.	54
Graf 17 Nejvyšší výdaje - 4.r.	54
Graf 18 Šetření - 1.r.....	55
Graf 19 Šetření - 4.r.....	55
Graf 20 Půjčování peněz - 1.r.....	56
Graf 21 Půjčování peněz - 4.r.....	56
Graf 22 Sledování financí - 1.r.....	57
Graf 23 Účet v bance - 1.r.....	57
Graf 24 Sledování financí - 4.r.....	58
Graf 25 Účet v bance - 4.r.....	58
Graf 26 Vydávání bankovek do oběhu - 1.r.....	59
Graf 27 Vydávání bankovek do oběhu - 4.r.....	59
Graf 28 Kreditní a debetní karta - 1.r.....	60
Graf 29 Kreditní a debetní karta – 4.r.....	60
Graf 30 Definice HDP - 1.r.....	61
Graf 31 Definice HDP - 4.r.....	61
Graf 32 Průměrná míra inflace 2022 – 1.r.....	62
Graf 33 Průměrná míra inflace 2022 – 4.r.....	62
Graf 34 Zvyšování inflace - 1.r.....	63
Graf 35 Zvyšování inflace - 4.r.....	63
Graf 36 Leasing - 1.r.....	64
Graf 37 Leasing - 4.r.....	64
Graf 38 Zkratka p.a. - 1.r.....	65
Graf 39 Zkratka p.a. - 4.r.....	65
Graf 40 Jistina - 1.r.....	66
Graf 41 Jistina - 4.r.....	66
Graf 42 Výnos - 1.r.....	67

Graf 43 Výnos - 4.r.	67
Graf 44 Výnos a riziko - 1.r.	68
Graf 45 Výnos a riziko - 4.r.	68
Graf 46 Shapirův-Wilkův test normality.....	69

8.4 Seznam použitých zkratk

FG – finanční gramotnost

HDP – hrubý domácí produkt

HNP – hrubý národní produkt

MFČR – ministerstvo financí České republiky

NSFV – Národní strategie finančního vzdělávání

OECD – organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

P.A. – per annum

P.B. – procentní bod

RVP – rámcové vzdělávací programy

SOV – střední odborné vzdělávání

SŠ – střední škola

Přílohy

Příloha 1 Dotazníkové šetření

Dobrý den,

jmenuji se Radka Kuglerová a jsem studentkou České zemědělské univerzity v Praze, druhého ročníku navazujícího studia oboru Ekonomika a management. Ráda bych Vás požádala o několik minut svého času k vyplnění následujícího dotazníku, který slouží jako praktická část mé diplomové práce na téma finanční a ekonomická gramotnost u studentů středních škol.

1. Jaký ročník studujete?
 - 1.
 - 4.
2. Jaké je vaše pohlaví?
 - Muž
 - Žena
3. Setkali jste se v nějakém předmětu s finanční gramotností?
 - Ano
 - Ne
4. Pokud jste odpověděli ano, v jakém předmětu? Doplňte
5. Je pro Vás důležité vzdělávat se ve finanční oblasti a umět praktikovat získané dovednosti ve svém životě?
 - Ano
 - Ne
6. Dostáváte kapesné?
 - Ano
 - Ne
7. Přivyděláváte si na brigádách?
 - Ano, pravidelně
 - Ano, občas
 - Ne
8. Které z následujících oblastí představuje Vaše nejvyšší výdaje?
 - Jídlo a pití
 - Volný čas
 - Doprava
 - Elektronika
 - Sport

- Oblečení
 - Jiné (doplňte)
9. Zvládáte si ušetřit peníze (např. z brigády, z kapesného/darů)?
- Ano
 - Ne
10. Půjčili jste si někdy peníze od svých blízkých (v rámci širší rodiny)?
- Ano, půjčuji si pravidelně
 - Ano, jednou se to stalo
 - Ne, zatím jsem nemusel/a
 - Ne, nikdy bych si nepůjčil/a
11. Vlastníte účet v bance?
- Ano
 - Ne
12. Pokud ano, sledujete své finance (např. výpisy z účtu nebo internetové bankovníctví)?
- Ano, pokládám to za důležité
 - Ano, občas se podívám
 - Ne, není to pro mě důležité
13. Kdo vydává bankovky do oběhu?
- Komerční banky
 - Česká národní banka
 - Státní tiskárna cenin
14. Jaký je rozdíl mezi kreditní a debetní kartou?
- Používáním kreditní karty čerpám své vlastní peníze z běžného účtu a debetní kartou čerpám peníze z úvěru
 - Používáním kreditní karty čerpám peníze z úvěru a debetní kartou čerpám své vlastní peníze z běžného účtu
 - Nevím
15. Jak rozumíte pojmu HDP (hrubý domácí produkt)?
- Hodnota produkce všech výrobků a služeb na území státu
 - Hodnota produkce všech českých firem a lidí v ČR i v zahraničí
 - Nevím
16. Jaká byla průměrná inflace v České republice za rok 2022?
- 10,8 %
 - 15,1 %
 - 17,6 %
 - Nevím
17. Pokud se inflace zvyšuje, co se stane s našimi penězi uloženými v bance?
- Z banky si vybereme méně peněz, než kolik jsme vložili a koupíme si na ně stejně jako před zvýšením inflace
 - Z banky si vybereme stejnou částku, jakou jsme vložili a koupíme si za to méně, než před zvýšením inflace
 - Nevím
18. Kdo je vlastníkem automobilu, který je získán prostřednictvím leasingu?
- Uživatel automobilu
 - Leasingová společnost

- Nevím
19. Pokud si uložíme do banky peníze s úrokem 5 % p.a., v jakém období bude úrok připisován?
- Ročně
 - Pololetně
 - Měsíčně
 - Nevím
20. Co je to jistina?
- Základní částka půjčená od banky nezahrnující úrok a jiné poplatky
 - Konečná částka včetně úroků a poplatků
 - Nevím
21. Jaký výnos z investované částky 1 000 Kč je pro nás výhodnější?
- 100 Kč
 - 15%
 - Oba stejně
 - Nevím
22. Jaký je vztah mezi rizikem a výnosem investice?
- Čím větší výnos, tím větší riziko
 - Čím větší výnos, tím menší riziko
 - Nevím